

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Gjensidighet og myndiggjøring i ungdomsdiakonal praksis

Hva innebærer gjensidighet og myndiggjøring i profesjonelle
ungdomsdiakonale relasjoner?

Liv Hilde Myrset Briså

Antall ord: 23498

Veileder

Professor Kjetil Fretheim

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen.*

Det teologiske menighetsfakultet, 2014, vår

AVH501: Masteravhandling (30 ECTS)

Master i Diakoni

Forord

Min første og største takk går til de syv informantene som gjennom intervjuene delte åpenhjertig av sine erfaringer og opplevelser med meg. Samtalene med dere gjorde oppgavens tematikk levende, og forsterket min interesse for ungdomsdiakoni.

Særlig takk til min veileder Kjetil Fretheim, som hjalp meg å komme raskt i gang og gav nyttige innspill underveis i prosessen. Takk også for at du svarte på alle mailene jeg har sendt i tide og utide.

En stor takk til min flotte mamma, Astrid Hilde Myrset, som tok meg med på to hytteturer hvor jeg fikk sitte i ro og fred med oppgaven. Takk også for gjentatt gjennomlesning, sprudlende engasjement og reflekterte tilbakemeldinger.

Jeg må også takke to av mine akademiske forbilder, kloke pappa Robert W. Kvalvaag og gode venn Signe Aarvik, for all inspirasjon dere gir meg.

Til sist, tusen takk til min kjære mann Tormod Myrset Briså, for stor tålmodighet og raushet med en fraværende kone og en ufortjent mengde husarbeid dette halvåret.

Liv Hilde Myrset Briså

Oslo, mai 2014

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1. Introduksjon: Ungdom som diakonal målgruppe	1
1.2. Oversikt over forskningsfeltet og valg av perspektiver.....	2
1.2.1. Hvorfor studere gjensidighet og myndiggjøring innen ungdomsdiakoni?.....	3
1.2.2. Aktuell diakoniforståelse.....	4
1.2.3. Diakoni gjennom dialog: Et ungdomsdiakonalt samtaletilbud	4
1.3. Hovedproblemstilling og delspørsmål	5
1.4. Begrepsbruk: Definisjoner, avklaringer og avveininger.....	6
1.4.1. Ungdomsdiakonale relasjoner – en hjelperelasjon.....	6
1.4.2. Den som søker hjelp – brukeren.....	6
1.4.3. Den som tilbyr hjelp – hjelperen	7
1.4.4. Gjensidighet	7
1.4.5. Myndiggjøring.....	8
1.5. Avhandlingens struktur.....	9
2. Teoretiske perspektiver	10
2.1. Relasjon	10
2.1.1. Møtet med <i>den andre</i>	10
2.1.2. En profesjonell hjelperelasjon	11
2.1.3. En relasjon mellom ungdom og voksen	12
2.2. Gjensidighet	13
2.2.1. Et begrep med mange sider	13
2.2.2. Gjensidighet og asymmetri i profesjonelle hjelperelasjoner	14
2.2.3. Diakonale perspektiver på gjensidighet	15
2.3. Myndiggjøring	16
2.3.1. Maktdimensjonen i myndiggjøring	17
2.3.2. Brukermedvirkning i profesjonelle hjelperelasjoner	18
2.3.3. Diakonale perspektiver på myndiggjøring	19
3. Metode	21
3.1. Vitenskapsteoretisk grunnlag	21
3.2. Litt om utvalget i undersøkelsen	21
3.3. Innsamling og analyse av materialet	22
3.3.1. Om rekruttering av informanter og innsamling av materialet.....	22

3.3.2.	Om analyseprosessen og valg av kategorier	24
3.4.	Metodiske og etiske overveielser i arbeidet	25
3.4.1.	Om etiske overveielser ved å studere utsatte grupper	25
4.	Analyse av materialet	27
4.1.	Avgrensninger i analysen	27
4.2.	Gjensidighet	28
4.2.1.	Blikk på gjensidighet.....	28
4.2.2.	Vennskapets rolle i relasjonen.....	31
4.2.3.	Personlig profesjonalitet.....	37
4.2.4.	Samarbeid og opplevelsen av et felles «vi»	40
4.2.5.	Oppsummering av funn på gjensidighet.....	41
4.3.	Myndiggjøring	42
4.3.1.	Maktens rolle i relasjonen	42
4.3.2.	Umyndiggjøring og fravær av gjensidighet	46
4.3.3.	Humor som befriende virkemiddel	48
4.3.4.	Samarbeid som setter fri.....	49
4.3.5.	Oppsummering av funn på myndiggjøring	51
5.	Diskusjon av funn i lys av teorien	52
5.1.	Et myndiggjørende møte: Å være <i>Du</i> og ikke <i>Det</i>	52
5.2.	«Like a friend yet not like a friend»	53
5.3.	En gjensidig relasjon på asymmetriske premisser?	54
5.4.	«Shit, det er noen som bryr seg om meg»: Om tillit og makt.....	55
5.5.	Når Jeg og Du blir «Vi»: En samarbeidende relasjon	57
5.6.	Gjensidighet og myndiggjøring – <i>både</i> avhengighet og autonomi.....	58
6.	Avsluttende kommentarer	60
6.1.	Å gå ved siden av – medvandringbegrepet som diakoniens veiviser.....	61
7.	Litteratur	62
	Vedlegg 1: Intervjuguide	66
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema	70

1. Innledning

1.1. Introduksjon: Ungdom som diakonal målgruppe

Ungdom er et mangetydig begrep. I vår tid og kultur henger idealet om å beholde sin ungdom høyt, blant annet hva angår frihet, lekenhet, lidenskap og ungdommelig utseende. Man vil være «Forever Young», som Bob Dylan sang om på 70-tallet. I Forkynnerens bok i Bibelen står oppfordringen: «Gled deg, du ungdom, mens du er ung, vær glad og fornøyd i livets vår!» (Fork 11, 9). Det å være ung forbindes med å leve et lettvent og bekymringsløst liv fullt av muligheter, idealisme og framtidstro. Selv for den som *er* ung, kan et slikt ungdomsbegrep være vanskelig å leve opp til (Snoek, 2010, s. 158).

Samtidig er ungdomstiden en utfordrende fase hvor viktige valg skal tas, og den oppleves av svært mange som alt annet enn bekymringsløs. Diskusjoner om ungdomsalderen dreier seg ofte om utfordringer knyttet til rus, kriminalitet og gjengmentalitet (Von Tetzchner, 2001, s. 587). I tillegg er ungdomsalderen hovedarena for utviklingen av identitet. Man skal forsøke å *finne seg selv* midt i stormen av sosialt jevnalderpress, konflikter med foreldre, krav til skoleprestasjoner, kroppslig og seksuell modning og et vaklende og sårbart selvbilde. I følge utviklingspsykologen Erik Erikson er identitetsutviklingen basert på et gjensidig forhold mellom individ og kontekst, en prosess som i stor grad handler om å anerkjenne og å bli anerkjent av «de som teller» (Kroger, 2004, s. 11). Ungdom er generelt sosialt orienterte, og i løpet av ungdomstiden endres som oftest foreldrenes rolle i den unges liv slik at jevnaldrende og venner erstatter rollene som «de som teller *mest*».

Flere psykiske lidelser oppstår først etter puberteten, og alle former for psykiske vansker øker markant i ungdomsalderen (Folkehelseinstituttet, 2014). Det finnes imidlertid mange utfordringer som påvirker livskvalitet, selvbilde og helse uten at de står oppført i noe diagnosesystem. Røde Kors (2013) mener blant annet at ungdom er den aldersgruppen som opplever mest ensomhet i Norge i dag. I likhet med identitetsutviklingen er heller ikke unges psykiske utfordringer løsrevet fra andre forhold. Et holistisk menneskesyn innebærer å forstå mennesket som *person i kontekst*, ikke minst når personen erfarer psykososiale utfordringer (Karlsson & Borg, 2013, s. 21).

Innen diakonien har feltet *ungdomsdiakoni* så smått begynt å blomstre de senere årene, blant annet gjennom opprettelsen av ungdomsdiakonstillinger i både menigheter og organisasjoner (Jordheim, 2009b, s. 195). Samtidig er det fortsatt et relativt nytt og uetablert

diakonalt satsningsområde som låter fremmed i manges ører, også i internkirkelige kretser. Den faglige debatten omkring ungdomsdiakoni er, om i det hele tatt eksisterende, svært mangelfull. Dette kommer til uttrykk blant annet gjennom fåtallet publikasjoner på emnet. Hva skiller for eksempel ungdomsdiakoni fra annet kirkelig ungdomsarbeid, og hva er forholdet mellom ungdomsdiakoni og trosopplæring? Hva innebærer det at ungdom er en av diakoniens målgrupper? Den norske kirkes *Plan for diakoni* fra 2008 nevner unges utsatthet overfor de overveldende valgmulighetene de må ta stilling til, som et potensielt diakonalt satsningsområde:

Særlig unge mennesker stilles i dag overfor utrolig mange valg. Kan diakonien gi muligheter for en rådgivningstjeneste, gjerne for unge, med hjelp og støtte i vanskelige valgsituasjoner? (Kirkerådet, 2008, s. 18).

1.2. Oversikt over forskningsfeltet og valg av perspektiver

Det er som allerede nevnt gjort lite forskning på ungdomsdiakoni som fagfelt. Noen unntak er imidlertid boka *Mer enn ord: Ungdomsdiakoni i praksis* (Fauske, 2003), Prosjekt ungdomsdiakoni og den påfølgende rapporten *I brann for tenåringer: en evaluering av Prosjekt ungdomsdiakoni* (Kristoffersen, 2003), og masteravhandlingen *Ungdomsdiakoni som fagfelt: i spenningen mellom allmenndanning og forebygging* (Kolbjørnsrud, 2006). I tillegg er det nylig dannet et fagforum som i samarbeid med Institutt for sjelesorg på Modum Bad, skal jobbe med å finne ut hva sjelesorg for unge voksne mellom 18 til 30 år innebærer i dagens kontekst (Haavet, 2014).

Fordi ungdomsdiakoni ikke er en innarbeidet del av den diakonifaglige litteraturen, er det et hovedanliggende med denne avhandlingen å bidra til økt interesse for og kunnskap om dette feltet. For å knytte de ungdomsdiakonale relasjonene tettere opp mot den diakonale diskursen, har jeg valgt to aktuelle perspektiver som er sentrale innen diakonifaget. Det ene er *gjensidighet*, som påpekes som et nøkkelord i Den norske kirkes *Plan for diakoni* (Kirkerådet, 2008). Det andre er *myndiggjøring*, som har stått sterkt særlig innen internasjonal diakoni, men også i nyere diakonal tenkning generelt (LWF, 2008, s. 2).

Gjensidighet og myndiggjøring er tematisert i flere allmenne helse- og sosialfaglige sammenhenger (se blant andre Askheim, 2012; Karlsson & Borg, 2013; Schibbye, 2009), og fremstilles som viktige idealer for praktisk arbeid med mennesker i utsatte livssituasjoner. Dette kan sees i lys av en økt ressursorientering og fokus på brukernes perspektiv i

hjelpeapparatet. I samhandlingsreformen fra 2008-09 blir blant annet sterkere brukermedvirkning trukket fram som satsningsområde (Helse- og omsorgsdepartementet, 2009). Fiona Williams (2001, s. 72) kaller dette for «framveksten av en ny velferdsaktør».

Innen den generelle velferdsforskningen har utviklingen de siste tiår blitt beskrevet som en dreining bort fra en forståelse av mennesker som passive mottakere av velferd (Sandbæk, 2001, s. 19). Dette er i samsvar med utviklingen som har skjedd omkring diakoniens syn på givere og mottakere (Jordheim, 2009a). I den forbindelse har interessen for brukernes kompetanse og handlingspotensial økt, og det har blitt en større aksept for betydningen av menneskets erfaringer og opplevelser som vesentlige data (Sandbæk, 2001, s. 20). Innen psykologien er særlig resiliensforskningen interessant i denne sammenheng, fordi den tar utgangspunkt i et ressursbasert syn på utsatte grupper. Resiliens handler om hvilke prosesser som gjør at noen klarer seg bra i livet, til tross for mye motgang (Crawford, Wright & Masten, 2006).

1.2.1. Hvorfor studere gjensidighet og myndiggjøring innen ungdomsdiakoni?

Hensikten med avhandlingen er å studere spesialisert ungdomsdiakoni fra et relasjonelt perspektiv, hvor relasjonen mellom ungdomsdiakonen som fagperson og den enkelte ungdom er i fokus. For å gjøre dette har jeg utført en kvalitativ empirisk studie med intervjuer av ungdomsdiakoner og ungdommer i et ungdomsdiakonalt samtaletilbud.

Sentralt i oppgaven står relasjonen som utvikles mellom den som søker hjelp og den som skal hjelpe. Et gjensidighetsperspektiv åpner muligheten for å studere samspillet mellom hjelper og bruker, ved at selve forholdet og hvordan de to virker på hverandre, er i fokus. Med andre ord innebærer gjensidighetsdiskursen at søkelyset også rettes mot hjelperens rolle i relasjonen, sett gjennom den andres øyne. Dermed kan den profesjonelle blir bevisstgjort egen praksis og se seg selv fra et brukerperspektiv, samtidig som brukerens opplevelse og delaktighet i relasjonen gis autoritet.

Gjensidighet og myndiggjøring forstås her som beslektede relasjonelle begreper, fordi de i diakonifaglig sammenheng handler om hvordan man møter og forholder seg til *den andre*. Et av hovedmålene i diakonal praksis er å styrke gjensidigheten mellom den som står i en brukerposisjon og den som står i en hjelperposisjon, med utgangspunkt i at vi alle har samme verdi som mennesker (Jordheim, 2009a, s. 14). Et annet hovedmål er å skape en diakonal

praksis som er myndiggjørende, slik at mennesker som søker hjelp skal få kunnskap, makt og støtte til å kunne ta gode valg i eget liv (Jordheim, 2009b, s. 206).

Studien av diakonale relasjoner og menneskene som inngår i dem, utgjør et så komplekst og sammensatt felt at det må flere fagdisipliner til for å belyse det på en noenlunde nyansert måte. Derfor brukes teori fra både sosialfag, diakoni, psykologi, filosofi og etikk i avhandlingen, da disse etter mitt syn utfyller hverandre og tilfører verdifulle bidrag til helheten.

1.2.2. **Aktuell diakoniforståelse**

Det ungdomsdiakonale tilbudet som empirien er hentet fra, er en del av Den norske kirke. Derfor har jeg valgt Den norske kirkes diakoniforståelse som retningsgivende i denne sammenheng. Den norske kirke definerer diakoni på følgende måte:

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet (Kirkerådet, 2008, s. 7).

Definisjonen er vid og peker på mange ulike arenaer for diakonal virksomhet. Særlig relevant for mitt tilfelle er det som tematiseres under punktene nestekjærlighet og kamp for rettferdighet. Her nevnes diakonalt arbeid i forhold til blant annet mobbing, sorg, rusproblemer, kriminalitet, unges sårbarhet i vanskelige familieforhold, overgrepssaker, rådgivning for ungdom, menneskeverd, omsorgssvikt, internett-mobbing, usynliggjort ungdom, skam, vold, og tverrfaglig samarbeid med instanser som politi, skole, uteseksjon, barnevern med mer (Kirkerådet, 2008).

1.2.3. **Diakoni gjennom dialog: Et ungdomsdiakonalt samtaletilbud**

Personene jeg har intervjuet er hentet fra et ungdomsdiakonalt samtaletilbud i en stor og urban kommune i Norge. Av hensyn til informantenes anonymitet bruker jeg ikke tilbudets navn i oppgaven. Tilbudet er en del av Den norske kirke, men stillingene finansieres både av kommunen og av de tilknyttede menighetene. Alle ansatte har tittelen *ungdomsdiakon*.

Det aktuelle ungdomsdiakonale tilbudet er en spesialisert og profesjonalisert form for diakoni som har likhetstrekk med ulike former for individuell samtaleterapi, sjelesorg eller

veiledning. Det bygger på et kristent og humanistisk menneskesyn. Hoveddelen av arbeidet består i enkeltsamtaler med ungdom. De har imidlertid også andre arbeidsområder som inkluderer blant annet jentegrupper, overgrepssproblematikk, hasj- og annen rusproblematikk og et naskeriprojekt i samarbeid med et stort kjøpesenter. Samarbeidspartnere er blant andre menigheter, politiet, Nokas, skolehelsetjenesten, Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep, og senterledelsen ved storsenteret.

Mine informanter er hentet fra samtaletilbudet, der relasjonen mellom den enkelte diakon og ungdom ofte utvikles over lengre tid og brukes som hovedverktøy i endringsprosessen. Det er et lavterskeltilbud i førstelinjetjenesten uten henvisning eller lange ventelister. Diakonene er tilgjengelige for all ungdom i kommunen, uavhengig av livssyn, og snakker bare om tro dersom ungdommen selv tar det opp. Den primære kontakten mellom ungdom og ungdomsdiakon består i å snakke sammen om stort og smått i ungdommens liv. Ofte foregår disse samtaler på et kontor eller samtalerom, men tilbudet ønsker å være fleksibelt i forhold til ungdommenes behov og samtaler kan også foregå på gåturer, i bil, på kafé eller hjemme hos ungdommen.

1.3. Hovedproblemstilling og delspørsmål

På bakgrunn av dette har jeg formulert følgende hovedspørsmål for problemstillingen:

Hva innebærer gjensidighet og myndiggjøring i profesjonelle ungdomsdiakonale relasjoner?

Videre har jeg formulert tre delspørsmål som konkretiserer den overordnede problemstillingen:

- 1) Hva innebærer gjensidighet i en profesjonell, asymmetrisk relasjon hvor den ene tilbyr hjelp og den andre mottar denne hjelpen?*
- 2) Hva innebærer myndiggjøring i en diakonal samtalepraksis hvor den profesjonelle skal bistå i den unges myndiggjøringsprosess?*
- 3) Hvordan er gjensidighet og myndiggjøring relatert til hverandre i ungdomsdiakonale relasjoner?*

1.4. Begrepsbruk: Definisjoner, avklaringer og avveininger

Språk er en krevende øvelse når man skriver oppgave. Det innehar mye makt fordi måten vi ordlegger oss på bidrar til å forme og fargelegge fenomenet som beskrives. Dette er en særlig utfordring når språk skal kategorisere ulike grupper av mennesker uten å stigmatisere, forenkle eller lage kunstige skiller mellom «oss» og «dem». På samme tid er språket fattig fordi det oppleves for utilstrekkelig og mangelfullt til å beskrive en uendelig kompleks virkelighet. Disse premissene ligger til grunn i den følgende redegjørelsen av sentrale begreper i oppgaven.

1.4.1. Ungdomsdiakonale relasjoner – en hjelperelasjon

I denne oppgaven brukes begrepet *hjelperelasjon* som generell betegnelse på profesjonelle relasjoner hvor den ene parten søker hjelp og den andre parten tilbyr hjelp. Dette begrepet er mye brukt i dagsaktuell litteratur, og er dermed et kjent begrep innen sosialt arbeid (se blant andre Karlsson & Borg, 2013). *Hjelperelasjon* beskriver det som er relasjonens fremste hensikt, nemlig å *være til hjelp*.

Mer spesifikt handler denne avhandlingen om en egenartet form for hjelperelasjon, nemlig profesjonelle ungdomsdiakonale relasjoner. *Ungdomsdiakonale relasjoner* betegner relasjoner som dannes mellom en ansatt fagperson og en ungdom i et spesialisert diakonalt tilbud. I dette begrepet ligger to viktige momenter. For det første innebærer det at de diakonale relasjonene handler om en ungdom-voksen relasjon, altså en relasjon hvor det er en aldersforskjell mellom den som søker hjelp og den som tilbyr hjelp. For det andre innebærer de ungdomsdiakonale relasjonene en profesjonalitet i form av et avklart verdigrunnlag, metodikk med bestemte hensikter og formål, og et tydelig definert rammeverk.

1.4.2. Den som søker hjelp – brukeren

Ungdommenes rolle i en hjelperelasjon vil i avhandlingens teoridel bli omtalt som «bruker», fordi dette er et utbredt og velkjent begrep innen sosialt arbeid. «Bruker» koples også gjerne til begrepet «medvirkning», og tanken bak brukervedvirkning har mye felles med myndiggjøring, som er et hovedanliggende i denne oppgaven. Tittelen «bruker» kan likevel problematiseres fra flere hold. Blant annet kan begrepet oppleves både misvisende og ensidig, i den forstand at den ene parten «bruker» en tjeneste og den andre parten «yter» en tjeneste. Et formål med denne oppgaven er nettopp å utfordre en slik forenklet inndeling av roller i en profesjonell relasjon, ved at gjensidighets- og myndiggjøringsperspektiver er lagt til grunn.

Greta Marie Skau (2013, s. 29) peker også på hvordan brukerbegrepet kan virke tilslørende, i den forstand at det asymmetriske maktforholdet i relasjonen dekkes over ved å fremstille «bruker» og «tjenesteyter» som nøytrale partnere. Den gode intensjonen bak, ved å la brukeren tre frem som en myndiggjort person, blir i mange tilfeller et vrengebilde av realiteten. Mange brukere er i en svært sårbar situasjon når de oppsøker hjelp, og mange «hjelpere» eller «tjenesteytere» innehar en sterk definisjonsmakt over brukerens sosiale og helsemessige tilstand, og en sterk autoritetsmakt i den forstand at de kan ta viktige avgjørelser på brukerens vegne.

1.4.3. Den som tilbyr hjelp – hjelperen

Fagpersonen i de ungdomsdiakonale relasjonene har som formål å *hjelpe* ungdommen eller «brukeren» på ulike måter. Som et mer generelt begrep enn *ungdomsdiakon* vil dermed «hjelper» brukes i hovedsak i oppgaven. Dette er som nevnt ovenfor, ikke et entydig eller uproblematisk begrep. Ungdomsdiakonene i det diakonale tilbudet empirien er hentet fra, kaller verken seg selv hjelpere eller ungdommene for brukere. De sier at de er medvandrere, fordi de ønsker å gå ved siden av ungdommen og diskutere veivalgene som tas underveis. En rolle som «hjelper» kan komme i skade for å fremstille den andre som hjelpeløs, og en slik fremstilling av ungdommer går på tvers av både det ressursbaserte menneskesynet som tilbudet legger til grunn, og forståelsen av gjensidighet og myndiggjøring som diskuteres i denne oppgaven.

Likevel har jeg valgt begrepene *hjelper* og *bruker* i den mer generelle drøftingen av relasjonen mellom ungdomsdiakon og ungdom. Hjelperbegrepet er i all sin ufullkommenhet i det minste en tydeliggjøring av det asymmetriske aspektet som alle hjelperelasjoner bærer preg av. En begrepsbruk som i for stor grad kamuflerer maktproblematikken bak, kan bidra til å opprettholde undertrykkende praksiser som bare pakkes inn i penere ord.

1.4.4. Gjensidighet

I kontrast til ensidigheten er gjensidighet noe som går begge veier. Det peker på en form for respons mellom partene i relasjonen. Gjensidighet kan beskrives som sirkulære årsakssammenhenger, fordi vi påvirker hverandre i en stadig, transaksjonell prosess (Schibbye, 2009, s. 38). Dette gir grunnlag for å forstå gjensidighet som et *relasjonelt* begrep.

I en gjensidig relasjon er begge parter aktive subjekter, fordi begge virker på hverandre og på samspillet seg i mellom.

I tillegg til ensidighet, blir gjerne asymmetri sett som gjensidighetens motsetning. I en profesjonell relasjon mellom hjelper og bruker er relasjonen i utgangspunktet asymmetrisk. Jo skjevare fordeling av roller, jo svakere er forutsetningene for at noe skal gå fram og tilbake. Det kan for eksempel blir en enveisutøvelse av makt fra hjelperens side som undergraver den andres autoritet og autonomi.

Et mål i både diakoni og annet sosialt arbeid er å utjevne noe av denne asymmetrien ved at relasjonen blir mer gjensidig. Dersom hjelper og bruker i større grad kan stå på lik linje, minskes faren for maktmisbruk og muligheten for at relasjonen faktisk blir til hjelp for brukeren øker. En diakonal praksis ønsker ikke å sette et skille mellom «oss» og «dem» fordi en slik holdning i sin natur er umyndiggjørende (Jordheim, 2009a, s. 26).

1.4.5. Myndiggjøring

Myndiggjøring er en vanlig norsk oversettelse av det engelske ordet *empowerment*, sammen med blant annet bemyndigelse. I mye av norsk faglitteratur brukes fortsatt det engelske ordet uten å bli oversatt. Jeg velger imidlertid å bruke *myndiggjøring* konsekvent i avhandlingen for å gi en mest mulig ryddig og samlet fremstilling av begrepet.

Myndiggjøring handler om at de som er gjort avmektige skal få økt makt (Nordstokke, 2011, s. 117). Begrepet har et samfunnskritisk utgangspunkt, og retter seg primært mot grupper som anses å stå i en avmaktssituasjon på grunn av undertrykkende eller umyndiggjørende politiske strukturer, sosial stigmatisering, urettferdig fordeling eller lignende (Askheim, 2012, s. 12).

Myndiggjøring står sentralt i den sosialfaglige diskursen, og er også en måte å arbeide med enkeltmennesker på. Askheim (2012, s. 11) knytter det opp mot en prosess bestående av begrepene styrke, kraft og makt. Gjennom å styrke den avmektige kan man bidra til økt selvtillit og mestringstro, samt kunnskap og ferdigheter. Når individet styrkes, kan det mobilisere kraft til å komme ut av avmaktssituasjonen gjennom å få mer makt, innflytelse og kontroll over eget liv. I møte med psykisk helsevesen henger dette blant annet sammen med brukervedvirkning og en omfordeling av makten mellom hjelper og bruker. Den profesjonelles rolle er å bidra i denne myndiggjøringsprosessen på ulike måter (Askheim, 2012, s. 12).

1.5. Avhandlingens struktur

Etter innledningen til avhandlingens tema, forskningsoversikt og problemstilling, går jeg herfra videre over i teoridelen.

I teoridelen vil jeg redegjøre for noen teoretiske perspektiver med utgangspunkt i sentrale begreper fra problemstillingen. De tre sentrale begrepene er *relasjon*, *gjensidighet* og *myndiggjøring*. Jeg bruker teoretiske perspektiver fra sosialfaglig sammenheng generelt, før jeg spisser det inn mot den diakonifaglige debatten spesielt.

I neste del redegjør jeg for metodeprosessen. Metodedelen beskriver studiens vitenskapsteoretiske grunnlag, utvalg, innsamling og analyse av materiale samt metodiske og etiske overveielser.

Etter metodedelen går jeg over i analysen. Her presenteres materialet i lys av forskningsspørsmål 1 og 2, og funnene oppsummeres underveis.

Videre går jeg over i diskusjonsdelen hvor jeg forsøker å etablere en dialog mellom analysens funn og teoretiske perspektiver, og hvor jeg også belyser problemstillingens tredje forskningsspørsmål.

Avhandlingen avsluttes med en kort oppsummering og konklusjon.

2. Teoretiske perspektiver

Teorien som presenteres er delt opp i tre hoveddeler. Først redegjør jeg for relasjonsbegrepet, med særlig fokus på profesjonelle hjelperelasjoner. Et sentralt perspektiv herfra er filosofen Hans Skjervheims begrep «den treleddede relasjon».

Deretter tar jeg for meg gjensidighet, med utgangspunkt i Martin Bubers begrepspar «Jeg-Du» og «Jeg-Det». Gjensidighet belyses fra ulike innfallsvinkler, og avsluttes med en kort presentasjon av diakonale perspektiver på gjensidighet.

Videre blir myndiggjøring redegjort for, hvor maktperspektivet står sentralt. I likhet med de to foregående spisses det også her inn mot profesjonelle hjelperelasjoner og noen diakonale perspektiver på myndiggjøring.

2.1. Relasjon

Å bruke relasjon som utgangspunkt for å forstå mennesket, utfordrer antakelsen om at vi kan vite noe om hva mennesket er *i seg selv* ved å avskjære det fra uløselige bånd til omverden og medmennesker (Bøe, 2013, s. 97). Menneskets avhengighet til andre kan oppleves utfordrende i en kultur hvor autonomi fremholdes som idealet (Vetlesen, 2001, s. 27).

Martin Buber og dialogfilosofien var blant de stemmene som tidlig begynte å utforske sammenhengen mellom selv og andre (Schibbye, 2009, s. 57; Bøe, 2013, s. 97). Psykologiske teorier har i de senere år endret fokus fra en mer ensidig individsentrering til økt interesse for relasjoner (Schibbye, 2009, s. 22). Et utgangspunkt for dette var forskningen på tilknytning, som viste at barn fra begynnelsen av er sosialt orientert, knytter seg til andre følelsesmessig og danner relasjoner på en måte som er felles for alle mennesker (Tetzchner, 2001, s. 443; Schibbye, 2009, s. 22). Alle fødes inn i relasjoner som preger og strukturerer menneskets livsverden i et dynamisk og gjensidig samspill. Vårt eget selv blir skapt og formet i kontinuerlig indre og ytre dialog med andre.

2.1.1. Møtet med *den andre*

Anerkjennelse er fundamentalt for alt endringsarbeid med mennesker. Det innebærer å anerkjenne den andre personens autonome eksistens, men også at den andre alltid vil være en fremmed, en man aldri kan forstå fullt ut (Seikkula & Arnkil, 2013, s. 96).

Den norske psykologen Anne Lise Løvlie Schibbye (2009) snakker om en dialektisk relasjonsforståelse hvor anerkjennelse er sentralt. Anerkjennelsen handler om å akseptere den andre og å forsøke å forstå den andres perspektiv, samtidig som vi forholder oss til oss selv og klarer å skille ut vårt eget fra den andres. Relasjoner er dialektiske fordi vi påvirker hverandre i en stadig, transaksjonell prosess som både går utover og innover på samme tid (Schibbye, 2009, s. 38). For at genuin dialog skal være mulig må begge parter i samtalen tre fram som likeverdige subjekter. Man eier begge sin opplevelse av samtalen, av virkeligheten, av seg selv og den andre. Gjennom en gjensidig anerkjennelse av hverandres subjektivitet kan man møtes på likeverdig grunnlag og samarbeide om endring.

Den norske filosofen Hans Skjervheim (1996) tematiserte dette møtet med den andre i essayet *Deltakar og tilskodar* fra 1976. Han bruker begrepet «treleddet relasjon» om en samtale mellom meg, den andre og saken. Dersom vi velger å være deltakere, engasjerer vi oss i den andres saksforhold og deler saken med hverandre. Vi anerkjenner den andre som et likeverdig subjekt, og åpner dermed opp for felles dialog. Dersom vi velger å være tilskuere, engasjerer vi oss imidlertid ikke i saken, men konstaterer bare at den andre snakker om saken. Relasjonen blir toleddet ved at vi vurderer den andre utenfra, uten å delta i den andres verden eller ta den andre på alvor. Skjervheim (1996, s. 75) sier at ved å gjøre dette reduseres den andre til en ting i min verden, et kasus, og at et slikt avkledende, gjennomskuende, psykologisk blikk er en ytterst problematisk måte å møte et medmenneske på.

2.1.2. En profesjonell hjelperelasjon

Møter med psykisk helsetjeneste eller med sosialt arbeid generelt, begynner alltid med et mellommenneskelig møte (Bøe, 2013, s. 105). Flere har understreket at relasjonen som hjelper og bruker klarer å skape sammen er hovedbetingelsen for endring, og at ulike profesjonelle teknikker eller terapeutiske tilnærminger er underordnet dette (Schibbye, 2009; Wormnes, 2013). I likhet med andre mellommenneskelige relasjoner, er forholdet mellom profesjonelle hjelpere og deres brukere mangetydig og sammensatt (Skau, 2013, s. 65). Felles for slike relasjoner er at de er intensjonelle, de har som formål å skape en endring som først og fremst kommer brukeren til gode. Seikkula og Arnkil (2013, s. 97) sier imidlertid at endringsarbeid ikke kan forstås som en ensidig prosess, men heller som *utvikling i fellesskap*.

Som profesjonell hjelper kan man ikke alltid gi brukerne det de ønsker eller trenger, men man kan derimot gi dem opplevelsen av å bli sett, av å møte et medmenneske istedenfor en rolle (Snoek, 2010, s. 14). Et anerkjent profesjonsideal innen arbeid med utsatte mennesker, er

at det skal opprettholdes en profesjonell distanse mellom fagperson og bruker. Det finnes imidlertid mange fortellinger der brukere opplever at slike normer for profesjonell distanse blir et hinder for positiv utvikling (Nyttingnes & Skjerve, 2006, s. 208). Profesjonell omsorg kjennetegnes dermed av spenningsforholdet mellom kravet til objektiv distanse på den ene siden og en personlig nærhet og involvering på den andre (Nortvedt, 2001, s. 45).

Profesjonalitet innebærer blant annet å ikke blande sammen eget livsstoff med andres (Skau, 2013, s. 71). Dersom hjelperen bringer temaer fra eget liv inn i samtalen, skal hensikten være å hjelpe brukeren, ikke å tilfredsstille egne behov (Skau, 2013, s. 71). Imidlertid betyr ikke dette at den profesjonelle fortrenger eller tildekker sin egen sårbarhet, eller forsøker å fremstå som et slags overmenneske. De private problemene til hjelperen vil kunne spille en større og langt farligere rolle i samsillet dersom de dukker opp ubevisst eller forkledd som faglig ekspertise.

Som mennesker speiler vi oss kontinuerlig i hverandre. En upersonlig, tilsynelatende ufeilbarlig profesjonsfasade er et like ubrukelig speil for den hjelpetrequende som hjelperens private problemer og følelser i seg selv (Skau, 2013, s. 72). Når det skjer et positivt gjennombrudd i den profesjonelle relasjonen, er det ofte som resultat av hjelperens evne og vilje til å bryte den skjeve rollefordelingen gjennom å «vise seg som et vanlig menneske» (Nyttingnes & Skjerve, 2006, s. 208).

2.1.3. En relasjon mellom ungdom og voksen

John Cotterell (2007, s. 246) mener at arbeid med ungdom ikke først og fremst handler om aktivitet eller metode, men om den emosjonelle kontakten som etableres mellom ungdom og voksen. Ungdommens erkjennelse av at «Jeg betyr noe» bekreftes og forsterkes når man i møte med den voksne merker at «Han/ hun ser meg, og er interessert i livet mitt».

I sin oppsummering av suksesskriterier for ungdomsarbeid, bemerker Cotterell (2007, s. 247) to viktige faktorer som er knyttet til både gjensidighet og myndiggjøring. Den ene faktoren handler om å la de unge få være med å sette agendaen og rammene for arbeidet. De må oppleve at meningene deres blir verdsatt og tas med i betraktningen, og at de får delta i viktige beslutningsprosesser. Dette er en parallell til begrepet brukermedvirkning innen sosialt arbeid, som er en måte å bidra til en jevnere fordeling av makt og myndighet mellom brukerrollen og hjelperrollen.

Den andre faktoren er at relasjonen til unge mennesker bærer preg både av vennskap og av trygge grenser. Cotterell (2007, s. 247) kaller dette «like a friend yet not like a friend». Han

mener at en slik relasjon kjennetegnes av mange av de samme kvaliteter som verdsettes i vennskap, deriblant ærlighet, tillit, aksept og gjensidighet. Samtidig må relasjonen ha en årvåkenhet i forhold til grensene som skiller ungdommen og den voksne, for å beskytte den unge fra maktovergrep og usunn avhengighet.

2.2. Gjensidighet

Forhold er gjensidighet. Mitt Du virker på meg likesom jeg på det. Våre elever former oss, våre verker bygger oss opp. (...) Hvorledes oppdras vi ikke av barn, av dyr! På uutforskkelig måte innbefattet lever vi i den strømmende all-gjensidighet (Buber, 2003, s. 14).

Dette sitatet fra dialogfilosofen Martin Bubers hovedverk *Jeg og Du* fra 1923 beskriver gjensidighet som et grunnleggende livsvilkår i vår eksistens. Alt som omgir oss lever vi i en slags gjensidighetsrelasjon med; vi påvirker og påvirkes konstant. Dette aktualiseres på en særlig måte i mellommenneskelige relasjoner.

Bubers grunnord er ordparene Jeg-Du og Jeg-Det. Jeg'et er altså uløselig knyttet til noe annet, til en relasjon med enten et Du eller et Det. Å møte et annet menneske som et Det er en objektivisering som innebærer å redusere den andre til en gjenstand. I følge Buber forholder vi oss stadig vekk til mennesker på denne måten (Buber, 2003).

Jeg-Du-relasjonen hos Buber er det opprinnelige, det som oppstår før selve jeg-erkjennelsen. Det Jeg'et som oppstår i møte med Du, er et annet Jeg enn det som oppstår i ordparet Jeg-Det, fordi vi er uløselig knyttet til de relasjoner vi inngår i.

2.2.1. Et begrep med mange sider

Det engelske språket har et større ordforråd enn det norske, og kan bidra til å synliggjøre nyansene i komplekse fenomener. Gjensidighet oversettes i engelsk litteratur både med *reciprocity* og *mutuality*.

I boken *Reciprocity – An economics of social relations* definerer økonomen Serge-Christophe Kolm (2008, s. 1) gjensidighet (reciprocity) som det å behandle eller oppfatte andre mennesker slik andre behandler eller oppfatter deg, frivillig og ikke som resultat av en bindende avtale. Gjensidighet knyttes dermed opp mot likestilling og balanse, og kan illustreres ved hjelp av likhetstegnet. Alle former for sunne sosiale relasjoner opprettholdes av

gjensidighet, hevder Kolm. Han bemerker at de fleste sosiale reformer har gitt gjensidighet en større plass i samfunnet som et alternativ til tvangspregget hierarki, selvisk byttehandel eller det han kaller utopien om ubetinget altruisme (Kolm, 2008, s. 2).

Psykologen Ruthellen Josselson (1996, s. 148) snakker derimot om mutuality i sin bok *The Space Between Us: Exploring the Dimensions of Human Relationships*. Hun definerer gjensidighet (mutuality) som noe som oppstår mellom mennesker, som handler om et felles vi hvor begge parter bidrar til, deltar i og mottar fra relasjonen. Gjensidighet er et uttrykk for vår sosiale natur og vårt grunnleggende behov for å oppleve samhørighet med andre. Videre sier hun at gjensidighet eksisterer på et kontinuum og kan spenne mellom alt fra enkle og dagligdagse fellesskap, til den intense opplevelsen av å ha funnet sin «tvillingsjel». Særlig i løpet av ungdomsalderen blir behovet for å finne seg selv i en annen overordnet (Josselson, 1996, s. 161). Venn er navnet vi gir til noen vi erfarer vedvarende gjensidighet og gjenklang med, sier hun (Josselson, 1996, s. 166).

Begge disse perspektivene understreker at gjensidighet er et relasjonelt begrep. I alle sosiale relasjoner finnes gjensidighet i en eller annen grad. Om gjensidighet forstås som en form for symmetri i relasjonen, slik Kolm hevder, eller om det forstås mer som en slags mellommenneskelig gjenklang, slik Josselson sier, handler det i alle tilfeller om gjensidig påvirkning. «Mitt Du virker på meg likesom jeg på det», for å låne Bubers (2003, s. 14) uttrykk.

2.2.2. Gjensidighet og asymmetri i profesjonelle hjelperelasjoner

I de yrkesfaglige retningslinjene til den norske Fellesorganisasjonen for sosionomer, barnevernpedagoger og vernepleiere (FO) står det følgende: «Arbeidet skal ivareta enkeltindividet og forståelsen av menneskenes gjensidige avhengighet av hverandre for å skape livskvalitet for alle» (FO, 2010, s. 3). Asymmetrien som profesjonelle hjelperelasjoner preges av, innebærer imidlertid en skjevfordeling hvor brukeren er i en mer avhengig posisjon til hjelperen enn omvendt. Greta Marie Skau (2013, s. 61) påpeker at slike relasjoner preges av en grunnleggende mangel på likeverd. Skau sin måte å anvende begrepet på er ment som en bevisstgjøring av de ulike forutsetningene bruker og hjelper har i relasjonen. Et bedre alternativ til begrepet likeverd i denne sammenheng kan imidlertid være *jevnbyrdighet*. Begge parter i en hjelperelasjon er like verdige som mennesker, samtidig som de står i et asymmetrisk forhold til hverandre (Karlsson & Borg, 2013, s. 35).

Det er nettopp mangelen på gjensidig makt og avhengighet som gir hjelperen et ekstra ansvar for å løfte frem likeverdet mellom dem. Det å bli sett og å oppleve at sårbarheten og fremmedheten som viser seg i ansiktet, besvares, er grunnleggende for muligheten til å få en ny tilblivelse (Bøe, 2013, s. 106). Den klientsentrerte psykologen Carl Rogers (1990, s. 55) mente at den asymmetriske relasjonen blir gjensidig ved at terapeuten ser og aksepterer mennesket bak «klientrollen», og klienten merker denne forståelsen og aksepten fra terapeutens side. Først i slike øyeblikk hvor man møtes som person til person, skjer virkelig endring og hjelp som et naturlig biprodukt av relasjonen (Rogers, 1990, s. 55). Dersom brukeren møter en vegg av tilsynelatende ufeilbarlighet og distanse hos den profesjonelle, blir derimot denne sårbarheten og opplevelsen av mislykkethet forsterket (Skau, 2013, s. 73).

Kolm (2008, s. 7) sier at gjensidighetsperspektivet tilfører viktige bidrag til forståelsen av altruisme og det å gi, fordi det antyder at giveren også mottar noe. Buber (2003) mente at det ikke finnes noe *Jeg* uavhengig av relasjon til enten *Du* eller *Det*. Med andre ord vil ingen relasjoner ha en enveisfunksjon, fordi «forhold er gjensidighet» (Buber, 2003, s. 7). Det finnes altså ikke noe slikt som en rendyrket giver eller en rendyrket mottaker.

2.2.3. Diakonale perspektiver på gjensidighet

Innen diakonien har gjensidighetsdiskursen gjennomgått store omveltninger i de senere år. Det lutherske verdensforbund arrangerte i 2008 en global diakonikonsultasjon i Addis Abeba, hvor gjensidighet (mutuality) ble løftet fram som en av fem grunnverdier (LWF, 2008, s. 2). Den norske kirke betegner gjensidighet som et nøkkelord i Plan for diakoni (Kirkerådet, 2008, s. 9). I det ligger en forståelse av at vi alle gjennom livet kan ha mulighet til å gi, og andre ganger selv trenger å få. Dette bygger på erkjennelsen om at mennesker er gjensidig avhengige av hverandre, og at vi i møte med den andres lidelse og smerte gjenkjenner at «det kunne vært meg» (Kirkerådet, 2008, s. 16).

Diakoni ble tidligere definert som «den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød» (Jordheim, 2009a, s. 13). I en slik definisjon tegnes et skille mellom «oss» og «dem», hvor en gruppe er diakoniens passive mottakere og en annen gruppe er diakoniens aktive givere. Dette kan føre til en nedvurdering av menneskets subjektrolle og dets iboende ressurser. Den som trenger hjelp sees fra et ovenfra-og-ned perspektiv. En slik kategorisering har diakoniplanen fra 2007 ønsket å markere avstand til (Jordheim, 2009a, s. 14). I en tanke om at noen gir og andre mottar hjelp, fremstilles en hjelperelasjon svært ensidig. En passiviserende holdning til den som søker hjelp vil også være et hinder for myndiggjøring,

ved at brukerens egne ressurser og initiativ lett kan overkjøres. Jordheim (2009a, s. 21) trekker fram begrepene *deltaker* og *dialog* som kontraster til det gamle giver/mottakerperspektivet, og som sentrale gjensidighetsmarkører i den nåværende diakoniplanen.

Flere diakonifaglige bidrag nevner gjensidighet som et motstykke til asymmetriske maktforhold og paternalisme (Adams, 2011, s. 42; Jordheim, 2009a). Samtidig er det stor forskjell på å utøve diakoni i et fellesskapsbyggende arbeid i en menighet, og å utøve diakoni i et spesialisert helsetilbud hvor lønnede fagfolk er ansatt nettopp for å gi profesjonell hjelp og omsorg til en bestemt mottakergruppe. Profesjonelle hjelperelasjoner har i større grad enn menighetsdiakonien en enveisfunksjon ved at den ene parten har som oppgave å ta vare på mens den andre skal bli ivaretatt. Dette er lite tematisert i den diakonale gjensidighetsdiskursen.

2.3. Myndiggjøring

Myndiggjøringsteori bygger på et ressursorientert menneskesyn som innebærer en anerkjennelse av at den enkelte innehar viktige ressurser og selv har noe å gi. Myndiggjøring som metode kan beskrives som en prosess hvor menneskets egenkraft styrkes, aktiveres og løftes frem (Løken, 2006, s. 189). I en profesjonell hjelperelasjon handler dette om at brukerens egen kompetanse og selvstendighet skal mobiliseres, for å øke viljen og evnen til å mestre eget liv. Skau (2013, s. 33) sier at det å bli et myndig menneske skjer gjennom en «personlig modnings- og utviklingsprosess».

Det har blitt reist kritikk mot en slik individorientert tilnærming til myndiggjøring, blant annet fordi dette bidrar til å tildekke de samfunnsmessige og politiske strukturene som skaper og opprettholder sosiale forskjeller (Askheim, 2012, s. 62). En nærliggende fallgrøft er dermed at enkeltmennesket blir «sin egen lykkes smed», og følgelig også er den skyldige dersom livsprosjektet ikke lykkes.

Myndiggjøring har både i sin norske og engelske form blitt et moteord som «alle vil eie» (Askheim, 2012, s. 10). Begrepet er verken entydig eller problemfritt, og kan fungere som en tildekking av maktubalansen hjelperelasjoner bærer preg av. For eksempel kan det virke selvmotsigende og paternalistisk at en hjelper skal «myndiggjøre» en bruker. Myndiggjøring er ikke en type hjelp man kan ta i mot eller gi til noen (Skau, 2013, s. 33). Det en profesjonell hjelper imidlertid kan, er å bruke sin makt til enten å hemme eller fremme den andres mestringstro og selvstendige utvikling.

2.3.1. Maktdimensjonen i myndiggjøring

I den engelske bruken av begrepet fremgår den direkte koplingen til makt («to empower»), og det å gi makt eller myndighet er en sentral del av myndiggjøring. Dette kan innebære at brukeren eller den som er i en undertrykket posisjon, av og til aktivt må ta makten fra den eller de mektige. Mennesket trer dermed frem som et aktivt, handlende subjekt.

Rolf Sundet (2011, s. 168) gir følgende definisjon som er relevant i denne sammenheng: «Å ha makt handler om å kunne være i en posisjon både til selv å handle og til å la andre handle». Han understreker også betydningen av at den profesjonelle velger å tro på det brukeren sier. Dersom brukerens fortelling mistenkeliggjøres av den profesjonelle, blir det mindre fristende å gi brukeren makt, ikke minst definisjonsmakten over sin egen tilværelse eller egne utfordringer. Da blir den profesjonelle «den som vet best». Definisjonsmakt er særlig aktuelt i profesjoner som benytter seg av diagnosesystemer, men alle hjelperoller innehar et potensiale til å definere den andre i bestemte kategorier. Denne definisjonsmakten bygger blant annet på kunnskapsmakt. Profesjonsutøveren har kunnskap i kraft av sin utdanning og faglige kompetanse, men også kunnskap om brukerens liv. I hjelperoller gjelder denne kunnskapen særlig de områdene av livet hvor brukeren erfarer *avmakt*, enten den er fysisk, psykisk, sosial eller eksistensiell.

Tillit er også en dimensjon ved hjelperollen som gir stor makt. Ofte vil brukeren gi den profesjonelle tillit, både fordi behandlingen forutsetter det og fordi den profesjonelle har kunnskapsmakt og status. Dersom den profesjonelle ikke har tillit til brukeren, slik Sundet (2011, s. 168) er inne på, vil også denne makten lide under skjevfordeling. Både definisjonsmakt, kunnskapsmakt og tillitsmakt er altså viktige aspekter ved maktbegrepet i relasjonen mellom den som søker hjelp og den som tilbyr hjelp.

Askheim (2012) påpeker viktigheten av å identifisere maktens former. Siden makt kan opptre så ulikt, er den ofte vanskelig å få øye på. Makten kan også fremstå som noe annet enn makt (Askheim, 2012, s. 112).

Maktaspektet i myndiggjøring innebærer en forskyvning av makten som opprinnelig er del av en asymmetrisk relasjon. I arbeid med barn og unge er maktaspektet særlig viktig, fordi aldersforskjellen innebærer at de voksne har mer makt i form av myndighet, status og faglig kompetanse som bidrar til en forsterket asymmetri. Unges kompetanse og innsikt må derfor anerkjennes og gis status. Slik kan brukeren få mer makt og innflytelse parallelt med at profesjonsutøveren får mindre (Løken, 2006, s. 191).

2.3.2. Brukermedvirkning i profesjonelle hjelperelasjoner

Brukermedvirkning er et begrep innen sosialt arbeid som er nært beslektet med myndiggjøring. Som ordet impliserer, innebærer brukermedvirkning at den som er bruker av en tjeneste, får være medvirkende i beslutningsprosesser som angår en selv. Faktorer som er sentrale i brukermedvirkning inkluderer det å ha myndighet og påvirkningskraft i saker en selv er berørt av, oppleve at noen har tro på at man som bruker har noe viktig å bidra med, og å kunne være med på å definere behov og rammevilkår for tilbud og tjenester (Løken, 2006, s. 188). Det er ikke brukeren som skal tilpasses systemet, men systemet er til for brukeren og må derfor være fleksibelt nok til å imøtekomme individuelle behov (Sundet, 2011, s. 171).

En utfordring til idealet om den aktive og utadvendte bruker, kan imidlertid være at den som søker hjelp preges av dårlig selvbilde, mangel på initiativ eller formuleringsevne, særlig dersom man er psykisk syk. Dette kan igjen føre til at de ytre symptomene på de indre vanskene forsterker mindreverdighetskomplekset og usikkerheten i møtet med fagpersonen, noe som fører til at asymmetrien i relasjonen forsterkes ytterligere (Løken, 2006, s. 192).

Den mest sentrale komponenten i en brukervennlig myndiggjøringsprosess, handler om at profesjonsutøveren må være holdnings- og verdibevisst (Løken, 2006, s. 193). Menneskesynet og holdningene som den profesjonelle sitter inne med vil prege måten man forholder seg til brukeren på, og må ikke forveksles med eller kamufleres som fagkunnskap. Siden det ofte er profesjonsutøveren som sitter med definisjonsmakten i relasjonen, må brukerens synspunkter tas på alvor og ikke sykeliggjøres eller bagatelliseres (Løken, 2006, s. 193).

Ideelt sett vil et myndiggjøringsperspektiv bidra til at relasjonen mellom hjelper og bruker får et større preg av samarbeid og veiledning enn av behandling og hjelp (Løken, 2006, s. 194). Myndiggjøringens mål er et likeverdig samarbeid basert på gjensidig tillit og en deling av makt og innflytelse mellom de to partene. Samtidig skal ansvaret for relasjonen alltid ligge hos den profesjonelle.

Psykologisk forskning viser at samarbeidsrelasjonen i behandlingen er en sentral faktor i å myndiggjøre pasienten (Wormnes, 2013, s. 58). Å bli møtt som et helt menneske, gjennom for eksempel å oppleve at hjelperen uttrykker interesse for andre deler av brukeren som person enn sykdommen eller utfordringene, er avgjørende i en relasjon som skal medføre en bedringsprosess (Nyttingnes & Skjerve, 2006, s. 205). Jo mer sårbar og avmektig brukeren føler seg, desto viktigere blir tillitsforholdet mellom bruker og hjelper (Løken, 2006, s. 192). Bare det å bli lyttet til er i seg selv en myndiggjørende opplevelse (Seikkula & Arnkil, 2013, s. 100).

I sin oppsummering av den profesjonelles huskereglene i relasjonen med brukeren, nevner Sundet (2011, s. 171) blant annet at det er viktigere å bekrefte den andres perspektiv enn å mistenke at det ligger noe bak. Dette henger sammen med opplevelsen av å bli lyttet til fremfor å bli tolket eller vurdert. Videre sier han at det er hjelperen og brukeren som sammen skal vurdere situasjonen. Det handler om å gå fra ensidighet til *gjensidighet*, ved å inkludere brukerens perspektiv som likeverdig og med samme styrker som andre perspektiver (Sundet, 2011, s. 171). Sundets resonnement indikerer dermed en sterk kopling mellom gjensidighet og myndiggjøring i asymmetriske hjelperelasjoner. Jo mer ensidig en hjelperelasjon er, desto vanskeligere synes grunnlaget for myndiggjøring og en praksis som tar brukerens likeverd på alvor.

2.3.3. Diakonale perspektiver på myndiggjøring

I det globale diakonidokumentet til Det lutherske verdensforbund løftes *myndiggjøring* (empowerment) fram som en av tre hovedmetoder i diakonalt arbeid (LWF, 2008, s. 2). Kjell Nordstokke (2011, s. 117) sier at myndiggjøringens hovedmål er å gi makt til de som har blitt gjort maktesløse, slik at de kan spille subjektrollen i eget liv. Johannes Nissen (2008, s. 207) mener at diakonale omsorgsrelasjoner må ha som mål å frigjøre den andre fra en binding til hjelperen, slik at det ikke skapes en unødvendig avhengighet.

Kari Jordheim (2009b, s. 205) knytter imidlertid myndiggjøringsbegrepet opp mot mestring i arbeid med barn og unge. Myndiggjøring er basert på et positivt og ressursorientert menneskesyn som forstår mennesket som et aktivt og handlende subjekt, hvor grunnsynet er at alle mennesker *kan* (Jordheim, 2009b, s. 205). Som Jordheim påpeker, er maktaspektet ved myndiggjøring særlig relevant i arbeidet med unge mennesker, fordi de voksne har mer makt i utgangspunktet både i form av autoritet, kunnskap, fysisk størrelse, alder og myndighet. Maktdimensjonen ved myndiggjøring handler ikke om makt over andre, men om makt til å handle i eget liv (Jordheim, 2009b, s. 206). Samtidig er mindreårige etter lovverket underlagt de voksnes myndighet og beslutningsevne på mange områder. Maktbruk med barn og unge fordrer en særlig sensitivitet i forhold til å forvalte sin voksenrolle på måter som understreker den unge som likeverdig.

Myndiggjøring i en profesjonell ungdomsdiakonal relasjon har altså som sentralt mål å utjevne noe av det asymmetriske maktforholdet mellom hjelper og bruker og mellom voksen og ungdom. Det har en klar parallell til gjensidighet slik det forstås i den diakonifaglige

litteraturen, som et motstykke til asymmetriske maktforhold og paternalisme (Adams, 2011, s. 42; Jordheim, 2009a, s. 14).

3. Metode

Jeg har gjennomført kvalitative, semistrukturerte intervjuer med ungdomsdiakoner som er ansatt i tilbudet, og ungdommer som er eller har vært brukere av tilbudet. Grunnen til at jeg ønsket å snakke med både ungdomsdiakonene og ungdommer de har hatt i samtale, er fordi jeg ville undersøke begges perspektiver på faktorer knyttet til gjensidighet og myndiggjøring i den profesjonelle relasjonen.

Det har vært særlig viktig å gi ungdommene en stemme siden teorien ofte snakker fra fagpersonens perspektiv. Forskning som studerer utsatte grupper har et ansvar for å nyansere og korrigere endimensjonale forestillinger, og å gi et alternativt bilde av ulike «sannheter» som er i ferd med å etableres (Falck, 2001, s. 285).

3.1. Vitenskapsteoretisk grunnlag

Studien er basert på et fenomenologisk vitenskapssyn. En fenomenologisk tilnærming forsøker gjennom fortolkning å forstå menneskets subjektive erfaringsverden (Hesse-Biber & Leavy, 2011, s. 26). Arbeidet til filosofen Edmund Husserl har dannet mye av utgangspunktet for den fenomenologiske tenkningen. Han var opptatt av hvordan menneskets bevissthet kan hjelpe oss å forstå sosial virkelighet (Hesse-Biber & Leavy, 2011, s. 19). En fenomenologisk tilnærming åpner opp for en bredere forståelse av menneskets ulike relasjoner til verden (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 64). Dette er et hovedanliggende i min studie av gjensidighet og myndiggjøring i ungdomsdiakonale relasjoner. Jeg er interessert i hvordan både ungdommene og ungdomsdiakonene som subjekter opplever og erfarer relasjonen seg i mellom.

3.2. Litt om utvalget i undersøkelsen

Utvalget mitt består av syv informanter, hvorav tre av dem er ungdomsdiakoner som jobber i samtaletilbudet, og de fire andre er ungdommer som er eller har vært brukere av samtaletilbudet. Innen kvalitativ forskning arbeider man som oftest med små utvalg, siden fokuset er dybdeforståelse av et fenomen heller enn bredde (Hesse-Biber & Leavy, 2011, s. 45). For en uerfaren forsker er dessuten en vanlig grøft å falle i at man prøver å gape over for mye på en gang (Silverman, 2011, s. 55). Jeg valgte dermed en pragmatisk utvalgsstørrelse som både var praktisk gjennomførbar med hensyn til tidsaspektet, og som samtidig inneholder nok enheter til å dekke fenomenet jeg ønsker å si noe om.

De tre informantene som er ansatte i tilbudet er unge voksne i alderen 28-30 år. Det er to kvinner og en mann, som alle tre har jobbet der i mer eller mindre ett år. Én av dem har diakonutdannelse, og de to andre er sosionomer, hvorav en videreutdanner seg til diakon.

De fire informantene som er eller har vært brukere av samtaletilbudet, er ungdom i alderen 16-21 år. Det er to gutter og to jenter, og perioden de har vært i kontakt med tilbudet varierer fra halvannet år til noen få måneder. Bakgrunnen for hvorfor og hvordan de kom i kontakt med tilbudet er svært ulik. Flere av dem har vært involvert i andre sosial- og helsetjenester for ungdom, deriblant spesialisthelsetjenesten og skolehelsetjenesten. Noen kom i kontakt med det ungdomsdiakonale samtaletilbudet via skolehelsetjenesten, mens andre kom i kontakt via jevnaldrende eller via menigheten de går i.

Utvalget er relevant for det problemstillingen forsøker å svare på, ved at informantene som er valgt står på begge sider av en profesjonell, ungdomsdiakonal relasjon. De har ulike forutsetninger for og intensjoner med relasjonen, og derfor vil de også kunne tilegne seg ulike erfaringer av gjensidighet og myndiggjøring som relasjonen potensielt åpner opp for.

3.3. Innsamling og analyse av materialet

3.3.1. Om rekruttering av informanter og innsamling av materialet

Jeg begynte datainnsamlingen tidlig i avhandlingsarbeidet for å ha mulighet til å justere bruk av teori og perspektiver etter hva som ble interessant gjennom den empiriske analysen.

Etttersom informantene er valgt ut fra et bestemt tilbud, kan denne studien betegnes som en casestudie. Casestudie er en måte å avgrense hvem og hva studien skal innebære, heller enn et spørsmål som får implikasjoner for datainnsamlingsstrategi eller analysevalg (Tjora, 2012, s. 35). Målsettingen om overførbarhet er viktig, slik at man lager undersøkelsesopplegg som rettes mot å oppnå kunnskap som peker ut over den enheten man studerer (Thagaard, 2009, s. 211).

Informantene ble rekruttert ved at jeg tok kontakt med det ungdomsdiakonale tilbudet og avtalte et møte hvor vi drøftet muligheten for å gjøre et forskningsprosjekt. Etter at jeg hadde bestemt hvilken innfallsvinkel og tematikk studien skulle ha, tok jeg på nytt kontakt og spurte om de ansatte ville stille som informanter. Dette innebar også at de skulle ta ansvar for å kontakte ungdommer de hadde hatt i samtale, og spørre om ungdommen ønsket å stille til intervju. Forespørselen gjaldt både ungdom de hadde vært i kontakt med tidligere og ungdom de var i kontakt med på nåværende tidspunkt. Ungdomsdiakonene sa ja til å delta, og sørget

for å rekruttere minimum en ungdom hver. Gjennom dette fikk jeg fire ungdommer som kunne stille til intervju på relativt kort varsel. Jeg fikk ikke vite ungdommenes identitet før vi møttes til intervju. Alle informantene mottok informasjon om studien og underskrev en samtykkeerklæring i forkant av intervjuene.

Det at diakonene selv fikk velge ut hvilke ungdommer som ble spurt om å delta i studien, kan ha medført en viss skjevhet i utvalget. Det er sannsynlig at diakonene tok kontakt med ungdom de har hatt gode erfaringer med, som har fått utbytte av tilbudet eller som er ressurssterke og komfortable med å fortelle om sine opplevelser. Samtidig bidro nok diakonenes innsats mot «egne» ungdommer positivt ved å øke ungdommenes lyst til å stille som informanter, samt å øke deres tillit til meg som fremmed forsker. Under intervjuene fikk jeg inntrykk av at noe av fortroligheten ungdommene har med diakonene «sine» også smittet over på meg, slik at samtalene ble preget av en åpenhjertig og ærlig dialog.

Alle intervjuene utenom ett ble gjennomført i samtaletilbudets lokaler, enten på et eget samtalerom eller på et av kontorene. Det siste intervjuet ble gjort via Skype, fordi den aktuelle ungdommen befant seg i en annen del av landet på dette tidspunktet. Skypeintervjuet foregikk ved at vi så hverandre på skjermen mens vi pratet, men på grunn av dårlig internettforbindelse ble bildet tidvis borte. Samtalen fungerte imidlertid fint, selv om det jo ble en fjernere og mer upersonlig intervjusituasjon enn med de andre informantene.

I mange kvalitative studier omhandles ofte personlige og nærgående temaer, slik at det kan bli utfordrende å finne informanter som ønsker å delta (Thagaard, 2009, s. 56). I mitt tilfelle var jeg særlig spent på om ungdommene ville delta i studien, både fordi de kunne oppleve det utleverende å skulle snakke om en relasjon hvor de i utgangspunktet har kommet for å få hjelp, og fordi de simpelthen kunne tenke at det var uinteressant. I slike tilfeller hvor det er vanskelig å finne nok informanter, må forskeren gjerne benytte seg av det som kalles et tilgjengelighetsutvalg, eller *convenience sample* (Hesse-Biber & Leavy, 2011, s. 46). Det innebærer at forskeren velger de informantene som er tilgjengelige, og dermed ikke får mulighet til å definere så mange utvalgsriterier utover dette. Jeg ville for eksempel syntes det var spennende å snakke med både de ungdommene som hadde positive erfaringer med tilbudet og de ungdommene som var kritiske eller hadde opplevd det som vanskelig. Når utvalget mitt nødvendigvis måtte bli et tilgjengelighetsutvalg, synes jeg imidlertid informantene representerer et spennende mangfold og til sammen utgjør en heterogen gruppe hva gjelder kjønn, alder og bakgrunn.

3.3.2. Om analyseprosessen og valg av kategorier

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd og deretter transkribert i kronologisk rekkefølge. Transkripsjon er ingen passiv prosess, men henger nært sammen med analyse og fortolkning (Hesse-Biber & Leavy, 2011, s. 302). Lydopptakene ble transkribert ordrett, ved at jeg lyttet gjennom bruddstykker av teksten flere ganger samtidig som jeg skrev den ned. For å være mest mulig nøyaktig spolte jeg tilbake etter å ha transkribert en større mengde tekst, og leste gjennom hele transkriberingen samtidig som jeg lyttet til båndopptaket. Transkriberingen var en tidkrevende prosess, men bidro samtidig til at jeg ble godt kjent med materialet.

Underveis i transkriberingsfasen ble det lettere å se hvilke deler av intervjuene som var relevante i forhold til problemstillingen. De deler av intervjuene som åpenbart ikke var relevante, unnlot jeg etter hvert å skrive ned og markerte isteden med (...) i teksten. Nonverbale uttrykk ble kun skrevet ned der disse var relevante for det som ble sagt. Transkriberingen ga til sammen 88 ½ sider tettskreven tekst i skriftstørrelse 12, linjeavstand 1,5. Dette dannet utgangspunkt for den videre analysen.

Etter at alle intervjuene var transkribert, foretok jeg første gjennomlesning av materialet i sin helhet. Jeg var på utkikk etter hva som var typiske eller gjennomgående temaer i materialet, hva som stakk seg ut og som fremsto som mest sentralt for gjensidighet og myndiggjøring. En slik tilnærming kaller Thagaard (2009, s. 171) for *temasentrert analytisk tilnærming*. I denne gjennomlesningen markerte jeg setninger eller avsnitt som jeg anså som viktige og meningsbærende. Deretter begynte jeg å klassifisere de ulike enhetene i overordnede kategorier. Kategoriene innebar en forenklet avgrensning fordi temaene var tett sammenvevd i hverandre. Det er derfor viktig at forskeren også fokuserer på sammenhenger og utvikler en helhetsforståelse av meningsinnholdet (Thagaard, 2009, s. 147).

I andre gjennomlesning visste jeg mer konkret hva jeg var på utkikk etter, basert på kategoriene jeg hadde valgt. Jeg markerte flere enheter enn jeg hadde gjort i første omgang, og forsøkte også mer systematisk å sammenligne informasjonen fra de ulike informantene. Noen kategorier ble justert og lagt til. Kategoriseringen innebar en interaksjon mellom min forforståelse som forsker ved at jeg studerte materialet med bestemte «briller», og mellom tendenser i materialet som utvidet min forståelse av kategoriernes meningsinnhold (Thagaard, 2009, s. 151).

Denne fasen inneholdt også en mer aktiv veksling mellom teori og empiri. Prosessen hadde dermed et abduktivt preg, siden jeg vekslet mellom en induktiv tilnærming for å

generere empirinære kategorier, og jobbet deduktivt ved å bruke teorien som utgangspunkt for å forstå og fortolke materialet.

3.4. Metodiske og etiske overveielser i arbeidet

Det er mange kvalitative datainnsamlingsstrategier som ville vært spennende i denne studien. Blant annet kunne deltakende observasjon vært aktuelt for å se samspillet mellom diakonen og ungdommen med egne øyne. Imidlertid ville denne metoden blitt vanskelig å gjennomføre i praksis fordi samtalen mellom diakonene og ungdommene foregår én til én. Min tause tilstedeværelse ville mest sannsynlig gjøre settingen såpass kunstig at jeg ikke hadde fått muligheten til å se hvordan samspillet fungerer under naturlige omstendigheter. Det ville også vært andre utfordringer å ta hensyn til, blant annet det at samtalen mellom ungdom og ungdomsdiakon kan dreie seg om svært sensitiv og taushetsbelagt tematikk som jeg som forsker da ville fått unødvendig innsyn i.

Jeg valgte å bruke kvalitativt intervju både med ungdom og ungdomsdiakoner, som innsamlingsstrategi. Et premiss ved denne metoden er at jeg bare får tilgang på det informantene sier gjennom ordforrådet de beskriver opplevelser og erfaringer med. Jeg har altså ikke direkte tilgang på opplevelsene og erfaringene i seg selv, kun gjennom språket de formidles i. Fordi informantene bruker begreper som de åpenbart legger ulik mening i, har dette vært en utfordring i arbeidet med materialet.

Det er grunn til å tro at ungdommene bruker ord og begreper på en mer tilfeldig og spontan måte i intervjuene, enn det ungdomsdiakonene gjør. Diakonene gav inntrykk av å ha et gjennomtenkt forhold til måten de ordla seg på. Dette vil også være naturlig med tanke på at intervjuene handlet om tematikk som ungdomsdiakonene arbeider med til daglig og har utdannelse i, mens mange av temaene jeg brakte opp var nye og til dels ukjente for ungdommene. Utgangspunktet for å stille til intervju var da også annerledes for de to gruppene; ungdomsdiakonene stilte som informanter på grunn av sin faglige rolle og som profesjonelle utøvere innen diakonalt arbeid, mens ungdommene stilte som informanter på grunn av sin rolle som privatperson og bruker av et diakonalt samtaletilbud.

3.4.1. Om etiske overveielser ved å studere utsatte grupper

Forskningsetisk komité (NESH) fremhever forskerens spesielle ansvar for å belyse situasjonen til utsatte grupper slik at deres interesser i samfunnet ivaretas og styrkes (Dalen,

2011, s. 104). Som tidligere nevnt har det vært særlig viktig å få med ungdommenes stemme i avhandlingen for å generere ny innsikt i gjensidighet og myndiggjøring fra et brukerperspektiv. Samtidig har det vært utfordrende å skulle møte ungdom i en sårbar situasjon som nysgjerrig forsker uten å tre inn i hjelperollen.

Når barn og unge brukes som informanter, har forskeren et særlig ansvar for å overveie de etiske retningslinjene (Dalen, 2011, s. 102). Gjennom intervjuene med ungdommene ble jeg vist stor tillit ved at de gav meg innblikk i private forhold av svært sensitiv karakter. I utvelgelsen av sitater som brukes i analysen har det vært en kontinuerlig avveining mellom hva som er viktig å ha med for å belyse tematikken og hvor mye av deres privatsituasjon som avsløres. Det har også vært et poeng at ungdomsdiakonene ikke skal kunne gjenkjenne hvilke sitater som er fra deres ungdom når temaet er relasjonen dem i mellom. For å anonymisere informantene bruker jeg fiktive navn på en *vilkårlig måte* i analysen. Jeg blander også kjønn i tilfeldig rekkefølge i analysen, slik at begrepene han/ hun brukes om hverandre. I tillegg har jeg valgt å anonymisere det ungdomsdiakonale tilbudet i sin helhet. Tilbudet er såpass lite at det kan være lett å kjenne igjen enkeltpersonene, særlig de som jobber der.

De tre ungdomsdiakonene fikk mulighet til å lese gjennom og kommentere transkripsjonen av sine intervjuer i etterkant. Dette ble etterspurt av en av dem, og dermed tilbød jeg det også til de to andre. Ingen av ungdommene etterspurte dette, og det var heller ikke tatt med i informasjonsskrivet som informantene hadde underskrevet på forhånd. Rent forskningsetisk kunne det nok vært vel så viktig å la ungdommene lese gjennom sine intervjuer, særlig fordi disse inneholdt mer sensitive og personlige opplysninger enn diakonenes. Samtidig ble diakonene intervjuet i kraft av sin profesjon, og er del av et faglig miljø som denne oppgaven vil være relevant for. Dermed kan jeg godt forstå at disse var mer opptatt av å kvalitetssjekke sine bidrag til materialet.

I analysearbeidet oppdaget jeg noen interessante forskjeller vedrørende relasjonsforståelsen mellom ungdomsdiakonene og ungdommene. Å se egne og andres utsagn i den analytiske sammenhengen jeg plasserer dem i, kan kanskje virke både fremmed og misvisende fra informantenes synspunkt. Funnene av de sosiale relasjonene slik de presenteres i teksten kan bryte med deres selvforståelse både som profesjonsutøvere og som privatpersoner (Thagaard, 2009, s. 29). Av denne grunn valgte jeg å presentere de sentrale og mest overraskende funnene for ungdomsdiakonene *før* de fikk se dette på trykk i den ferdige avhandlingen. De kunne i sin tur vurdere om det var hensiktsmessig å presentere dette videre for ungdommene i informantgruppen, siden diakonene er kontaktpersoner for ungdommene som ble rekruttert til intervju.

4. Analyse av materialet

I den følgende analysen har jeg laget noen kategorier for å samle og strukturere gjennomgående tendenser i materialet. Disse kategoriene brukes for å belyse problemstillingens delspørsmål 1 og 2 knyttet til gjensidighet og myndiggjøring. De to kategoriene som utdypes mest, er *vennskap* og *makt* i relasjonene mellom ungdom og ungdomsdiakon.

Forståelsen av *makt* knytter jeg hovedsakelig opp mot myndiggjøring, men tematikken har også relevans for gjensidighet ved at det omhandler relasjonens asymmetriske struktur. Maktbegrepet var noe jeg hadde flere spørsmål om i intervjuguiden fordi jeg på forhånd opplevde det som relevant ut fra teorigrunnet. Det ble også en interessant kategori fordi ungdommene og ungdomsdiakonene gav uttrykk for motstridende opplevelser av makt i relasjonen seg i mellom.

At *vennskap* kunne bli en sentral tematikk innenfor gjensidighet, hadde jeg imidlertid ikke regnet med. Det teoretiske grunnlaget hadde ikke forberedt meg på dette. Denne dimensjonen ble interessant fordi alle informantene på eget initiativ kom med refleksjoner rundt vennskapets rolle i relasjonen. Også her var det et tydelig skille mellom ungdommenes og ungdomsdiakonenes opplevelse av relasjonens muligheter for vennskap.

4.1. Avgrensninger i analysen

La meg først gjøre en presisering; metoden som ligger til grunn for analysen innebærer noen premisser for hva jeg kan si noe om. Gjennom intervju fikk jeg bare tilgang på informantenes muntlige fortellinger om det de opplever knyttet til gjensidighet og myndiggjøring. Jeg har ikke studert hvordan gjensidighet eller myndiggjøringsprosesser utspiller seg i praksis, og kan derfor ikke si noe om dette. Det jeg imidlertid har tilgang på, er hvordan informantene beskriver sine *opplevelser* og sin *forståelse* av gjensidighet og myndiggjøring i relasjonen seg i mellom.

Her ligger imidlertid en annen avgrensning. Det er bare ungdomsdiakonene jeg har kunnet spørre direkte om gjensidighet og myndiggjøring. Fordi disse teoretiske begrepene er ukjente for ungdommene, har jeg ikke snakket spesifikt med dem om dette. Isteden har jeg tolket andre temaer de snakket om i intervjuene som uttrykk for hvordan de opplever gjensidighet og myndiggjøring.

En siste, men viktig avgrensning er at jeg i analysedelen fokuserer på materialet og har utelatt teoretiske perspektiver. Dette valget tok jeg for at materialet skulle tre tydeligere fram, og for ikke å sammenblande hva som er empiriske funn og hva som er teoretiske bidrag. Relasjonen mellom teori og empiri vil diskuteres i oppgavens del 5 og 6.

4.2. Gjensidighet

Det første av mine tre delspørsmål til problemstillingen lød som følger: *Hva innebærer gjensidighet i en profesjonell, asymmetrisk relasjon hvor den ene tilbyr hjelp og den andre mottar denne hjelpen?* For å belyse dette har jeg valgt noen kategorier fra materialet som fremsto som særlig relevante. Hovedkategorien som vil bli grundigst drøftet er informantenes opplevelse av *vennskap* i den profesjonelle relasjonen. I tillegg presenterer jeg noen funn i kategoriene *blikk på gjensidighet, personlig profesjonalitet og samarbeid og opplevelsen av et felles «vi»*.

4.2.1. Blikk på gjensidighet

På innledningsspørsmålet om hvordan gjensidighet oppleves i relasjonen med ungdommene, sier den ene ungdomsdiakonen:

Det kan jo variere, jeg tror det ofte kommer litt underveis, at man må bli litt kjent, man må skape en relasjon før forholdet egentlig er gjensidig. Fordi at når man kommer og skal møte en voksen så har man jo litt... Jeg tror de fleste har litt nerver og er litt usikre på «hvordan skal jeg forholde meg», «hva skal jeg gjøre for noe» og sånne ting. Og det er først når de skjønner at det er greit å snakke med meg og at de synes det kan være fint, det er først da det begynner å bli et gjensidig forhold, tenker jeg, en gjensidig relasjon. Og det er vel egentlig da at det begynner å skje ting også tror jeg, hos ungdommen, når vi kommer dit. (UD2)

Ungdomsdiakonen bruker relasjonsbegrepet som utgangspunkt for gjensidighet. Etter de første, famlende møtene hvor begge er ukjente og «sjekker hverandre ut», begynner gradvis tillit og trygghet å vokse fram. Hans erfaring er at det er først «når vi kommer dit», at det begynner å «skje ting» hos ungdommen. Relasjonen blir gjensidig på den måten at han ser og aksepterer ungdommen som menneske, og ungdommen merker denne forståelsen og aksepten.

På spørsmål om hvilke begreper ungdomsdiakonene bruker om sin egen rolle i forhold til ungdommene, svarer den ene diakonen:

Vi pleier å si at vi er medvandrere. Med det så mener vi at vi ikke går foran og fjerner hindringer på veien. Vi går heller ikke bak og dytter ungdommen inn i noe han/ hun ikke er klar for. Men vi går ved siden av, og diskuterer veivalgene underveis, og er med på bomturer, oppturer og nedturer. Vi er opptatte av at de skal fatte egne beslutninger selv når vi kanskje ser at dette kan gå dårlig. Så får vi heller være med på den nedturen. (UD1)

Diakonene forstår seg altså primært som medvandrere, som noen som går *ved siden av* ungdommen. De ønsker å diskutere veivalgene ungdommen tar underveis i denne vandringen, og på den måten være en konstruktiv påvirkningskraft. Samtidig er de tydelige på at det er ungdommen som bestemmer retningen og tar beslutningene i eget liv.

Like fullt som rollen som medvandrere er sentral, opplever diakonene at relasjonen bærer preg av den ulike rollefordelingen mellom dem og ungdommene. En av ungdomsdiakonene påpeker hvordan gjensidighet i deres relasjon bygger på andre premisser og forutsetninger enn i et fellesskapsbyggende arbeid:

Altså, hvis jeg forstår gjensidighet i diakoni mer som at der er vi både i behov for diakoni og utøvere av diakoni, det er lettere å forstå kanskje i menighetssammenheng eller i et fellesskap. Men i en sånn sjelesorgrelasjon, så er min rolle definert helt annerledes enn hennes. Og hun vil aldri være en hjelper for meg. Eller en veileder for meg. (...) Og det er derfor jeg tenker at vi ikke er gjensidige som sådan. Fordi hun kan komme og skjelle meg ut, jeg kommer ikke til å skjelle henne ut. Og det er på en måte en ganske stor forskjell da, i vår relasjon. (UD3)

Diakonen vektlegger den ulike rollefordelingen i sin forståelse av gjensidighet. Det er den enes oppgave å hjelpe eller veilede den andre. Så lenge relasjonen deres eksisterer innenfor de profesjonelle rammene, tenker hun at disse rollene aldri vil reverseres. Asymmetrien som relasjonene med ungdommene preges av, begrenser dermed mulighetene for gjensidighet i hennes øyne.

En av ungdommene beskriver relasjonen med et annet blikk. Etter at han hadde betrodd diakonen svært sensitiv informasjon om eget liv, følte han seg sårbar. På spørsmål om hva ungdomsdiakonen gjorde som bidro til at han valgte å fortsette med samtalen, svarte han:

Hun fortalte om seg selv. (...) At det ikke bare var meg meg meg, hele tiden. (...) Istedenfor at hun ville grave bare i mitt liv, så fikk jeg vite litt – selv om det ikke er så relevant da – av det hun og går og tenker på da. Men det var deilig å snakke om og høre om andre også. (U2)

Tilliten han hadde vist ved å være så ærlig overfor diakonen, ble gjengjeldt ved at hun også sa noe fra sitt eget liv. Ikke på samme måte som han naturligvis, men nok til at han så små glimt av hennes person bak profesjonsrollen. Opplevelsen av at hun også valgte å vise noe av seg selv, ble avgjørende for at han fortsatte med samtale. Slike små avbrekk hvor ikke alt handlet om han og hans utfordringer, bidro til å styrke tilliten dem i mellom, og etablerte samtidig mer gjensidighet i forholdet.

Alder var et aspekt som ble trukket fram som relevant hos flere av informantene. En av ungdomsdiakonene opplever at hun har en tydelig voksenrolle i møte med ungdommene, samtidig som hun også bemerker fordelen av å være såpass ung:

Jeg vet jo at flere av de er glad for at jeg ikke er gammel, og det har de jo nevnt. (...) Men jeg tror samtidig at jeg er gammel nok til at det er helt klart at jeg er voksen (...) men at jeg er en ung voksen tror jeg de setter pris på fordi jeg er ikke så gammel at jeg har glemt hvordan det er å være ung. Så jeg tror det kan være en fordel i at de skjønner at jeg kan kanskje forstå de bedre. Min ungdomstid er ikke steinalderen, på en måte. Og samtidig som de kan le av meg når de skjønner hvor lite peiling jeg har på sosiale medier, for eksempel. Så det er jo en sånn... ja, jeg tror dette er en god aldersbalanse (...). (U1)

Ungdommene på sin side, gav generelt uttrykk for at de ikke primært tenkte på diakonen som «den voksne», nettopp fordi aldersforskjellen ikke er så stor. De trakk fram det at diakonene er såpass unge voksne som en styrke, ved at de lettere kan kjenne seg igjen og sette seg inn i ungdommenes virkelighet. Den ene ungdommen beskriver samtalen med diakonen som «jenteprat»:

(...) og jeg har vel heller aldri ansett henne som den voksne å gå til, fordi du merker at hun ikke er en gammel psykolog som har jobbet med dette her i 60 år, ikke sant. Hun kjenner seg veldig igjen da, for det er ganske nylige ting, og da blir det veldig jenteprat. Jeg tror ikke jeg kunne hatt en jenteprat med en 50-åring, liksom. Det hadde vært litt sånn; «Shit, skal jeg prate om sex med en som er like gammel som mamma», ikke sant. (U1)

Sitatene så langt illustrerer ulike blikk på gjensidighet. Relasjonen som skapes over tid legger premissene for gjensidighet mellom ungdom og ungdomsdiakon. Først når man begynner å bli trygge på hverandre kan relasjonen oppleves gjensidig. Diakonene beskriver sin rolle som *medvandrere*, og fokuserer på viktigheten av å gå *ved siden av* ungdommene. Samtidig utfordres gjensidigheten ved at rollefordelingen mellom ungdom og ungdomsdiakon er så ulik og har en asymmetrisk struktur. En måte denne asymmetrien utjevnes på er når diakonen også forteller noe fra sitt eget liv, slik at det ikke bare er ungdommens liv som blottlegges. Det bidrar også til sterkere gjensidighet at aldersforskjellen mellom ungdom og ungdomsdiakon ikke er så stor, ved at de lettere kan kjenne seg igjen i tematikken som drøftes.

4.2.2. Vennskapets rolle i relasjonen

Så da kommer jo det vennskapet veldig sterkt da, hvert fall når man forteller om sånne historier. Da blir det veldig betydningsfullt. Og du føler deg med en gang veldig knyttet til personen. Fordi du får den vingen å gjemme deg under da. Men samtidig så dytter hun deg på en måte fram igjen, og prøver å dytte deg foran. Samtidig som du vet at du har henne i ryggen hele tiden. (U1)

Sitatet ovenfor er hentet fra en ungdom som beskriver relasjonen hun har med ungdomsdiakonen. Hun forteller om hvordan det å dele sin sårbarhet gjør at hun føler seg mer knyttet til den andre. Diakonen blir en trygg «vinge» hun kan gjemme seg under, og samtidig en som forsiktig oppmuntrer henne til å komme fram igjen, til å gå videre, prøve på nytt. Hun blir både beskyttet og utfordret på samme tid. Hun opplever diakonen som en venn, en hun har et nært og fortrolig forhold med.

4.2.2.1. *Den profesjonelle som venn – Motsetning eller mulighet?*

Tidlig i intervjuene med ungdommene spurte jeg om de kunne fortelle litt om forholdet de har til ungdomsdiakonen de går til samtaler hos. Alle fire responderte umiddelbart med å beskrive relasjonen ut fra vennsksrelaterte begreper. Dette var uten at jeg hadde brakt begrepet vennskap på banen, og før vi hadde snakket om relasjonen dem i mellom på måter som kunne assosieres med vennskap. Spørsmålene som ble stilt i forkant var nøytrale innledningsspørsmål, slik som «Hvor lenge har du gått til samtale her?», «Kan du fortelle litt om hvordan kontakten med ungdomsdiakonen foregår?» og lignende.

En av ungdommene jeg intervjuet sa det på følgende måte:

Det er jo ikke sånn at «Jeg skal til sosionomen», det er sånn, jeg skal vel egentlig nesten til en venninne. Jeg føler at jeg har et veldig godt forhold til henne. Og det er vel nesten ingen som vet mer om meg enn henne. Vi prater jo som venninner kunne gjort, på en måte, bortsett fra at hun er utdannet til samtaler liksom. (U1)

Ungdommen vet at diakonen er en profesjonell fagperson, men opplever at det blir mer riktig å kalle henne en venninne. Hun knytter vennskapsforståelsen tett opp mot den gjensidig gode kjemien og det sterke tillitsforholdet dem i mellom. Ungdom 2 gir også en lignende beskrivelse av forholdet til ungdomsdiakonen sin. På samme måte som ungdom 1 knytter han vennskapet til den sterke tilliten dem i mellom:

Det har jeg egentlig følt som nesten et vennskap fra første stund. Etter å ha vært så ærlig som jeg har vært for Ingrid, så føles det som hun har stilt opp med de tingene hun har sagt at hun skulle, og jeg fikk si det jeg ville si, og jeg fikk – hva skal vi si – nesten et sånt vennskapsforhold til hun. Som en god venninne, på en måte. (U2)

Ungdom 3 og ungdom 4 fremstiller vennskapet de opplever med ungdomsdiakonen som en skarp kontrast til det de har opplevd av lignende samtaletilbud i barne- og ungdomspsykiatrien (BUP). Ungdom 3 sier:

Det er liksom som å snakke med en venn da, fordi at det kunne jeg jo ikke med de andre. Jeg hatet å snakke med de forrige jeg har hatt (red: BUP). Det er derfor jeg ville slutte. Men jeg føler at her går det mye bedre, fordi her føler jeg at jeg kan snakke om ikke bare det negative, men også ting som skjer da. Som kanskje ikke er så alvorlig da, men som jeg føler jeg bare kan snakke om. (U3)

Hun opplever diakonen mer som en venn fordi diakonen viser interesse for flere deler av hennes person enn bare problemene hun kommer for å snakke om. Siden hun føler at ungdomsdiakonen vil henne vel blir det også lettere å åpne seg. Ungdom 4 opplever mye av det samme:

Jeg ser liksom på han som en mer kompis, en som går an å snakke med og få hjelp av. Og det er veldig digg da, mye lettere å prate med, når jeg ser på det sånn, i forhold til BUP. (U4)

Det er altså gjennomgående hos ungdommene at diakonenes rolle som venn synes å være en sentral og viktig funksjon. Vel å merke er «venn», «venninne» eller «kompis» begreper man kan legge ulikt innhold i, og som jeg skal komme nærmere inn på er det spesifikke kvaliteter ved vennskap som ungdommene trekker fram.

Ungdomsdiakonenes forståelse av vennskap i relasjonene skiller seg markant fra sitatene til ungdommene overfor. Siden det var diakonene jeg intervjuet først, fikk jeg ikke mulighet til å konfrontere dem med den ulike oppfatningen av vennskap de har i forhold til ungdommene. På det tidspunktet i studien var jeg ikke klar over at vennskap ville bli et tema, og hadde derfor heller ingen spørsmål vedrørende det i intervjuguiden.

Ungdomsdiakon 1 forklarer relasjonen med ungdommene slik:

Så det er ikke en relasjon som handler om vennskap på noen som helst måte. Og det preger jo også relasjonen. At vi er ikke venner, vi er ikke på lik linje sånn (...) Det er en ungdom som har sagt «Åh, jeg føler du har blitt en god venninne», og da tenkte jeg «Nei nei nei nei nei, hva har skjedd her nå. Dette er ikke bra». (UD3)

Diakonen understreker at relasjonen ikke har noe med vennskap å gjøre, og begrunner det i første omgang med at de to partene ikke er likestilte i kraft av sine ulike roller i forhold til hverandre. Det tolkes også som et slags faresignal at ungdommen uttrykker sine vennskapelige følelser.

Ungdomsdiakon 2 har en lignende forståelse av at vennskap blir feil i relasjonen med ungdommene, når jeg spør om han tror at ungdommen også oppfatter at de to har ulike roller i samtalen:

For jeg tror jeg ville sensa det, hvis det ble en sånn vennskapelig tone, så tror jeg jeg ville sensa det. Og da ville jeg lagd noen grenser for å bryte det vennskapelige forholdet. For jeg tenker det er viktig at det ikke er en vennsapsrelasjon som man har her. (UD2)

Ungdomsdiakon 3 setter på samme måte som de to andre et skille mellom rollen som voksen samtalepartner og rollen som venn overfor ungdommene. Hun sier:

Jeg tror ungdommen vet veldig godt at jeg er voksen, så jeg er ikke noe venninne. Selv om vi treffes jevnlig, og vi kan snakke veldig lett og ledig om alt som skjer, så vet hun samtidig at jeg på en måte tar de voksnes parti, hvis du kan si det sånn. (...) At jeg sånn sett er på voksen side av den her grensa da, ungdom-voksen. (UD1)

På spørsmål om han tror ungdomsdiakonen også ser på han som en venn, svarer ungdom 2:

Det tør jeg nesten ikke å si, men kanskje. Jeg håper det, på en måte. Han har aldri sagt det, hva skal jeg si... det er jo jobben hans å hjelpe ungdom. Og jeg er jo ikke den første. Men håper ikke jeg er den siste heller. Og hvis han tar alle ungdommene han har samtale med da, og får de eventuelt som en venn, så kommer det jo mange etter hvert. Da blir det mange til slutt. (U2)

Ungdom 2 gir her uttrykk for en realistisk oppfatning av premisene for relasjonen mellom han og diakonen. Han har forståelse for at det opplevde vennskapet har begrensede muligheter for gjensidighet, ved at diakonen har mange andre ungdommer til samtale på lik linje med ham. Forutsetningene deres for å være i relasjonen er helt forskjellige. Ungdommen er der i kraft av sine personlige utfordringer, diakonen er der i kraft av sin profesjonelle yrkesrolle. I hans liv fyller diakonen en særegen funksjon, mens i diakonens liv har han mange ungdommer som åpner seg for han. Ungdommen virker dermed innforstått med at relasjonen nødvendigvis oppleves ulikt for de to partene, og at vennskapet han har med diakonen kanskje ikke er like gjensidig.

Så langt virker opplevelsen ungdommene og ungdomsdiakonene har av vennskap seg i mellom, påfallende lite gjensidig. Alle ungdommene brukte spontant begreper relatert til venn når de skulle beskrive relasjonen med ungdomsdiakonen, selv om de ikke nødvendigvis trodde at ungdomsdiakonen opplever dem som venn på samme måte. De var samtidig innforstått med at diakonen er en profesjonell fagperson. *Den profesjonelle som venn* var altså ingen motsetning, men heller en mulighet i ungdommenes øyne.

Alle ungdomsdiakonene formulerte seg derimot motsatt ved å understreke at relasjonen *ikke* handler om vennskap. Begrunnelsene for dette omhandlet primært relasjonens asymmetri. De hadde også en oppfatning av at ungdommene ikke opplever dem som venner. *Den profesjonelle som venn* var altså ingen mulighet, men heller en motsetning i diakonenes øyne.

4.2.2.2. **Hva innebærer vennskap i en profesjonell relasjon?**

Som oppfølgingsspørsmål til ungdommenes kommentar om at diakonen var en venn, spurte jeg hva de la i det. Ungdom 1 forklarer det slik:

Vi har det skikkelig hyggelig, så det er litt sånn jentekveld i uka liksom. Og det er jo kjempehyggelig! Det er litt den atmosfæren også, som gjør at det blir så greit å prate også da. (...) Og det er ingenting som er galt å si, og... Det er som et vanlig vennskap, hvor den ene personen bare lytter litt mer enn den andre. Men sånn er jo ofte vennskap og, så da... (U1)

I dette sitatet kommer ungdommen med et interessant poeng. Hun er tydelig på at relasjonen bærer preg av vennskap, og at det å gå til samtale føles litt som en jentekveld. Samtidig er hun klar over at samtalen ikke er gjensidig på den måten at de ikke snakker like mye eller åpner seg i samme grad. Den ene deler og den andre lytter og gir respons. Imidlertid er dette også en gjenkjennelig rollefordeling i mange vennskap, som hun treffende bemerker. Venner kan også ha forhold preget av asymmetri. Det er altså et trekk som ikke bare kjennetegner en profesjonell relasjon.

På spørsmål om hvorfor ungdomsdiakonen følte som en god venn, svarer ungdom 2:

Hun hørte på, stilte riktige spørsmål, hun hjalp meg egentlig bare veldig. Jeg følte meg trygg når jeg bare satt med henne i et rom alene. Og ja, trygg i samtalene, uansett hva. Selv om vi var – hva skal jeg si – på dypt emne hele veien, eller av og til. Selv om jeg liksom satt der med en klump i halsen og var redd for å snakke om det. (...) Det jeg legger i en venn da; at man stoler på en, er trygg i samholdet vårt, at det som blir sagt er ærlig, og man føler at det er deilig å tømme seg av og til, for en annen person. Deilig å snakke om følelser istedenfor å liksom spare på de selv. (U2)

Ungdom 2 påpeker også hvordan den gode samtalen er et kjennetegn ved vennskapet. Videre nevnes det å føle seg trygg som en viktig faktor. Tillit trekkes også fram igjen, og henger nært sammen med trygghet.

I forklaringen av vennskapet til ungdom 3 er også tillit og trygghet lagt vekt på. Han sier:

Det er jo ikke alt man kan si til venner, på en måte, som du vil si kanskje. Fordi du er redd for at det skal sies videre. Men her er det liksom... her snakker jeg om alt, uansett hva det er. Hun er der når jeg trenger henne. (U3)

Ungdom 3 gir uttrykk for en større tillit i relasjonen til ungdomsdiakonen enn det han har med venner. Det at ungdomsdiakonen er en man kan snakke med alt om, verdsettes også av ungdom 4. På spørsmål om hva hun legger i at ungdomsdiakonen er en venn, sier hun «At det går an å snakke med han om alt, liksom» (U4). Hun legger også vekt på at ungdomsdiakonen viser interesse for alle sider ved henne som person, og ikke bare det hun har av «problemer».

Ungdomsdiakonene på sin side har en annen tilnærming til hva vennskap innebærer i relasjonene med ungdommene. Ungdomsdiakon 3 forklarer hvorfor det ikke er bra dersom ungdommen forveksler henne med en venninne:

For jeg er ikke en god venninne. For en god venninne kan man ringe når som helst, hvor som helst, har aldri fri, er på 24/7, og det er jeg ikke. Så på en måte er det en veldig hyggelig ting, at en ungdom sier det, for det sier så mye om hvor mye tillit som finnes i den relasjonen. Samtidig så tenker jeg; «Nå har jeg gjort noe dumt. Nå har jeg gått over noen grenser jeg ikke burde».

(UD3)

Videre forteller hun at hun tok opp temaet med en ungdom som kalte henne en god venninne, siden det var viktig for henne å avklare hva som lå i den oppfattelsen:

Og så fikk vi snakka om det, og da sa jeg at jeg måtte jo si at jeg syntes det var en hyggelig ting å høre. Samtidig så er det viktig at vi ikke er venner, og da fikk jeg forklart det med at jeg er på jobb fra da til da, også skal jeg ha ferie så så mange uker i året, også liksom ja... jeg har ikke egentlig en sånn funksjon. Også er det så mye forventninger knytta til en sånn rolle som jeg ikke kommer til å klare å fylle, og redd for skuffelsen da, fra den ungdommen sin side, når jeg... for jeg kunne ikke være en god venninne, jeg skulle ikke være det. (UD3)

Hun påpeker altså at det på den ene siden er hyggelig å høre, blant annet fordi det forteller noe om den sterke tilliten dem imellom. Samtidig er det skremmende på grunn av alle forventningene hun forbinder med en vennerolle, som hun mener ligger utenfor hennes jobb som ungdomsdiakon. Ungdomsdiakon 2 opplever også at en forveksling med vennsrollsrollen kan virke ødeleggende for relasjonen han har med ungdommene:

Jeg tror... et vennskap er gjensidig. Det går begge veier. Og for meg ville det være veldig rart... eller det ville være vanskelig å være venn med en av de ungdommene som jeg følger opp her. For hvis jeg skal følge opp en ungdom som bringer inn vanskelige temaer, så kan ikke jeg være for nært knyttet til ungdommen. Jeg må ha en distanse for å ikke bli for involvert i ungdommens liv. (...) Så hvis en ungdom opplever en vennskapelig relasjon til meg, så vil det være falske premisser da. Og det tror jeg vil skape en uro eller forstyrre samarbeidet. (UD2)

Som han påpeker, er vennskap en relasjon som i stor grad bygger på gjensidighet og nærhet. I sin rolle som profesjonell hjelper opplever diakonen at det er viktig å opprettholde en viss

distanse til ungdommen. Han tenker at et vennskap vil overskride de grensene som gir den profesjonelle relasjonen sin funksjon, og dermed forstyrre samarbeidet.

Ut fra dette er det altså tydelig at ungdommene og ungdomsdiakonene har en noe forskjellig begrunnelse for hva vennskap innebærer i den profesjonelle relasjonen. Ungdommene på sin side begrunner bruk av vennskapsbegrepet med at de har det hyggelig sammen, at de kan snakke om alt, at ingenting er galt å si, at man føler seg trygg, at det er mye tillit i relasjonen, at det oppleves personlig, og at diakonen er der når man trenger det. Noen av dem opplever til og med mer tillit til diakonen enn de har til sine andre venner.

Diakonene fremhever på den andre siden relasjonens profesjonelle rammevilkår og viktigheten av grenser og distanse som begrunnelse for å ikke karakterisere den som et vennskap. Vennskap beskrives som noe gjensidig og noe som er «på 24/7», noe man aldri tar fri fra. De ønsker ikke at ungdommen skal forveksle dem med en venn for å beskytte ungdommen mot falske forventninger som de ikke kan leve opp til i sin profesjonsrolle.

4.2.3. Personlig profesjonalitet

Ungdommenes opplevelse av vennskap som beskrevet over, peker på at den profesjonelle relasjonen med diakonene føles langt mer personlig enn det man kunne forvente. Dette kommer også til syne på andre måter. En ungdom sier det slik når hun reflekterer over at ungdomsdiakonen er profesjonell:

Jeg vil ikke si det da, jeg vil ikke kalle henne for en profesjonell, jeg vil jo heller bare si at jeg skal til Silje. Det er liksom, det er ikke sånn «Jeg skal til sosionomen», det er «Jeg skal til Silje».
(U1)

Det kan virke som om ungdommen opplever at ordene «profesjonell» eller «sosionom» blir for upersonlige, og at det derfor er mer naturlig å bruke diakonens fornavn. Hun tenker med andre ord ikke først og fremst på diakonen som *profesjonell*. Det gjør heller ikke ungdom 4, som svarer følgende på spørsmålet om hva han tenker om at diakonen er profesjonell:

Nei, har ikke tenkt så veldig mye over det. (...) Men jeg føler liksom at han kan gå utenfor de... at han kan liksom bøye strikken litt, og gå litt utenfor – hva heter det – linjene, i forhold til det BUP gjør. For de går bare rett frem. (U4)

Ungdommen verdsetter at diakonen går litt utenfor det han opplever som de profesjonelle rammene, at han er mer fleksibel enn det ungdommen har erfart hos profesjonelle før.

En annen av ungdommene er heller ikke særlig opptatt av diakonens profesjonalitet, men vurderer andre faktorer som mer relevante på spørsmål om det har noe å si at diakonen er profesjonell:

Jeg føler egentlig ikke at det er noe sånn, det å være profesjonell eller ikke, det er det at man klarer å kommunisere og ha god kjemi. Altså, hvis man er profesjonell, men ikke klarer å høre eller har god kjemi med den man prater med, så føler jeg ikke at det hjelper så mye. (U3)

Det er altså evnen til å «snakke samme språk», lytte og å skape god kjemi som er viktig for ungdommen.

Ungdom 2 fremhever også positive sider ved ungdomsdiakonen som er av en mer personlig karakter enn den profesjonelle yrkesrollen. På spørsmål om hun kan gi konkrete eksempler på når hun følte at diakonen møtte henne på en god måte, svarer hun:

Det synes jeg er vanskelig å forklare, men når jeg ringer for eksempel og står utenfor døren så sier han «Ja, jeg kommer med en gang». Eller at han liksom står der med åpne armer og bare «Godt å se deg igjen. Jeg har tenkt på deg i det siste». Og... han har vært åpen han også og fortalt om hverdagen hans hjemme da, i privatlivet, at... Det er alltid, hva skal jeg si, han har alltid hatt rom til meg. Og lyst til å snakke med meg. (U2)

Det ungdommen trekker fram som positivt er hendelser hvor relasjonen mellom henne og diakonen oppleves gjensidig og personlig. Tidligere i intervjuet forteller hun at hun har sett fram til å treffe diakonen hver eneste gang. I sitatet ovenfor påpeker hun at han også har gitt uttrykk for at han syntes det var godt å se henne igjen. Hun har tidligere fortalt hvor ærlig hun har vært overfor han. Her bemerker hun at han også har vært åpen tilbake.

En annen av ungdommene trekker også fram diakonens evne til å by på seg selv som person, som positivt:

Personlige opplevelser tror jeg har ganske mye å si, fordi Ingrid kan fortelle veldig mye om at «Det har jeg opplevd selv», og da blir det veldig mye mer sånn vennskapsforhold da. Ikke at hun sitter og bretter ut om sitt liv liksom, men det er jo på en måte «Ja, nei jeg synes han gutten var ganske kjekk, men så var han skikkelig slem og sånt, ikke sant». Og da er det sånn «Ja, tell me about it!». (U1)

Det å vise seg som en person for den andre trenger imidlertid ikke bare handle om å dele ting man har opplevd. Det kan også handle om å dele noe av sin menneskelighet gjennom å vise følelser og egen sårbarhet. Et eksempel på en slik asymmetrisk, men samtidig gjensidig dialog forteller den ene diakonen om:

Ett eksempel var i går, når en jente beskrev seg selv på en måte som jeg syntes var utrolig fæl, så merket jeg at... ja, jeg begynte nesten å grine. Jeg fikk tårer i øynene og det gikk skikkelig inn på meg. Og da var jeg veldig ærlig på det og sa at «Jeg blir veldig trist av det du sier nå». Hun beskrev seg selv som en sånn liten edderkopp som man sjelden legger merke til, men hvis du først legger merke til den så synes du den er ekkel. Og det merket jeg at det... nei, jeg vet ikke hva som satte meg sånn ut, men da brakte jeg inn det og sa det, at det berørte meg og gjorde meg trist, fordi jeg opplever deg ikke sånn, jeg opplever deg som en flott jente. (UD2)

Diakonen beskriver hvordan ungdommens fortelling berørte henne personlig, og at hun ønsket å besvare jentas ærlighet og utilsørte følelser med selv å være ærlig og å gi en følelsesmessig respons. Etter at hun hadde gitt uttrykk for at det ungdommen fortalte berørte henne, var hun nøye på å sjekke opp hvordan ungdommen opplevde hennes reaksjon:

Hun syntes det var fint, sa hun. Fint å merke at... For hun har snakket med en psykolog eller noe sånt tidligere, og hun beskrev den psykologen som veldig firkantet og veldig profesjonell, og sånn som jeg tolket da, at det ble en slags distanse mellom de to. (UD2)

Ungdommen gav uttrykk for at det var fint å merke at det hun sa berørte diakonen. Hennes tidligere erfaringer kunne tyde på at hun hadde møtt profesjonelle som i mindre grad ga henne tilgang på sine personlige reaksjoner.

Sitatene over viser at det er flere elementer som bærer preg av *personlige* profesjonelle relasjoner. Bruken av fornavn når ungdommene omtaler sin diakon, er ett slikt element. Ungdommene fokuserer også på viktigheten av at de kan kommunisere og at de har god personkjemi. Det verdsettes at diakonen kan «bøye strikken litt», og være fleksibel i sin rolle overfor ungdommen. Når diakonen også deler noen ting fra eget liv, blir samtalen mer personlig og får et sterkere preg av gjensidighet. Det samme gjelder når diakonen gir emosjonell respons på det ungdommene kommer med, og lar egne følelser komme til uttrykk.

4.2.4. Samarbeid og opplevelsen av et felles «vi»

Et annet moment i relasjonen mellom ungdom og ungdomsdiakon som jeg har lyst til å trekke fram, er fokuset på samarbeid. Følgende sitat fra ungdom 1 beskriver måten hun og ungdomsdiakonen samarbeider på:

Så jeg prater, også analyserer Stine etter sin mening, også ber hun meg analysere, også slår vi sammen faktaene på en måte, eller tingene vi har funnet fram til, etterpå. Man kan ikke kalle det lærer-elev forhold heller, fordi... ja, det er litt mer sånn venninneforhold. (U1)

Ved å snakke om prosessen i «vi»-form, er det tydelig at ungdommen tenker at de konklusjonene som trekkes, er noe de er sammen om. Kanskje er det derfor ungdommen ikke vil kalle det et lærer-elev-forhold, som er tydelig asymmetrisk ved at den ene har noe å lære bort og den andre har noe å lære. Hun kaller det heller et venninneforhold, som er mer gjensidig og hvor begge mening teller like mye.

På spørsmål om gjensidighet er et ideal i en profesjonell relasjon, og om hva han legger i gjensidighet, svarer en av ungdomsdiakonene:

Nei, ikke gjensidighet nødvendigvis, men tillit og likeverd, kanskje. (...) At man er to likeverdige partnere som møtes og snakker om en sak, et problem eller en utfordring eller en glede for den saks skyld, det hender jo det og. (...) så skjønner de at «her kan jeg være meg selv og fortelle om hvordan jeg opplever ting». Og når de på en måte begynner å få den erfaringen eller den tilliten til at det er greit, så tenker jeg at da begynner det å bli en gjensidig relasjon. (UD2)

Det felles fokuset på «saken», fremfor fokuset på ungdommen som forteller, kan bidra til å gjøre det mer ufarlig å være ærlig og åpen ved at ikke ungdommen selv blir gjenstand for diakonens analyserende blikk. De er gjensidige og likeverdige på den måten at begge har kunnskap og autoritet til å komme med innspill om saken de diskuterer.

På spørsmål om hva som gjorde samtale med diakonen profesjonelle, svarer den ene ungdommen:

At vi satte et mål. Eller jeg, først snakket han sånn her «Hva tror du om å anmelde saken a?», «Nei, jeg har ikke lyst til å gjøre det», sa jeg de første gangene. (...) Men da vi hadde siste samtale i tilbudets områder, så sa vi «Ja, nå kan det være at neste gang vi ser hverandre, så kan det være i en rettsak». Og da sier jeg bare «Ja, det gleder jeg meg til uansett». Det sånn...

forandret hele ståstedet mitt da, eller synspunktet mitt, som jeg føler at er kanskje profesjonelt gjort. (U2)

Ungdommen forteller at de to i fellesskap satte et mål, som hun kanskje ikke hadde klart å gjøre på egenhånd. Målet var både krevende og virket fjernt i begynnelsen. Men det at de kunne samarbeide om det gjorde det mer overkommelig, og det bidro også til å knytte et tettere bånd dem i mellom.

Både diakonene og ungdommene synes å være samstemte i måten de forstår samarbeid seg i mellom på. I samarbeidet er begge aktive, likeverdige deltakere som kan snakke om en felles sak. Når hindringer overkommes sammen, bidrar det også til å forsterke opplevelsen av et felles «vi» i relasjonen mellom ungdom og ungdomsdiakon.

4.2.5. Oppsummering av funn på gjensidighet

Funnene viser at gjensidighet i den profesjonelle relasjonen oppleves noe ulikt mellom ungdom og ungdomsdiakon. For ungdommenes del innebærer det primært at det asymmetriske perspektivet mangler. De kjennetegner relasjonen med nærhet og jevnbyrdighet framfor asymmetri og distanse. Ungdommene setter pris på at aldersforskjellen til de voksne ikke er så stor, at de kan forstå hverandre og at diakonen også viser sider ved seg selv som person.

Ungdomsdiakonene på sin side opplever et sterkere skille mellom seg selv og ungdommen, og fokuserer mer på den profesjonelle distansen enn den personlige nærheten. De anerkjenner ungdommen som et likeverdig subjekt, og forstår seg selv primært som medvandrere ved at de ønsker å gå ved siden av ungdommen i endringsprosesser.

Det tydeligste uttrykket for gjensidighet slik jeg oppfatter det, er informantenes opplevelse av vennskapet seg i mellom. Ungdommene opplever diakonen som en god venn, og trekker fram sider ved relasjonen som bærer preg av vennskap. Tillit og trygghet er nøkkelord. Ungdomsdiakonene derimot opplever ikke at de er venner med ungdommene, og tror heller ikke at ungdommene ser dem slik. De beskriver vennerollen som motsetningsfylt til den profesjonelle rollen.

Samtidig er det en personlig profesjonalitet som formidles. Ungdomsdiakonene gir mye av seg selv og viser ungdommene sin menneskelighet. Felles for informantgruppene er beskrivelser av samarbeid og av at de begge er deltakere i en gjensidig prosess. Gjennom å delta i samarbeidet og å overkomme utfordringer, styrkes opplevelsen av et felles «vi».

4.3. Myndiggjøring

Mitt andre underspørsmål til problemstillingen innledningsvis var dette: *Hva innebærer myndiggjøring i en diakonal samtalepraksis hvor den profesjonelle skal bistå i den unges myndiggjøringsprosess?* På tilsvarende måte som med gjensidigheten, vil jeg belyse dette spørsmålet ved hjelp av noen aktuelle kategorier fra materialet. Hovedkategorien jeg valgte her er *maktens rolle i relasjonen*. Videre bruker jeg kategoriene *fravær av gjensidighet og myndiggjøring*, *humor som befriende virkemiddel* og *samarbeid som setter fri*.

4.3.1. Maktens rolle i relasjonen

På tilsvarende måte som de to informantgruppene opplever relasjonens betingelser for vennskap ulikt, har de ulike oppfatninger av maktens rolle i relasjonen. En av ungdommene trekker fram meldeplikten når jeg spør hva han tenker om makt mellom han og diakonen. Han mener at de begge har makt, men på ulike måter:

Altså, hun har jo rett til å si fra hvis det er noe veldig ille som skjer. (...) Men så har jo jeg på en måte en makt ved å liksom velge selv hva jeg vil si til henne, og hva jeg vil formidle til henne. Så det er jo litt sånn makt mot makt mot hverandre... Hvis jeg virkelig vil fortelle noe som kan bety noe, så vet jeg jo at det kan bety at hun har rett til å si ifra. (U3)

Ved å velge å være ærlig er han samtidig klar over at diakonen har makt til å gjøre noe med det han forteller. Ungdom 4 er inne på noe av det samme. Hun mener at siden tilbudet er frivillig, både i forhold til at hun kan velge om hun vil komme og at hun kan velge hva hun vil si til diakonen, så har ikke diakonen noe makt over henne. I kontrast til erfaringene fra BUP oppleves det trygt å fortelle ting i det diakonale samtaletilbudet fordi tilliten er sterk:

Jeg føler ikke at han har noe makt over meg på en måte, nei. Fordi at det er jo helt frivillig. (...) Og jeg er mye mer åpen her da, enn det jeg var hos BUP. Fordi at hvis jeg sa alt hos BUP var jeg redd for at «Shit, kommer barnevernet nå?», «Må jeg flytte fra foreldra mine?», «Hva skjer liksom?». Jeg følte at de liksom kunne gjøre, de gjorde liksom mye ut av lite da. (U4)

Hun har tidligere erfart at de profesjonelles makt kan være truende, ved at de kan gripe inn i livet hennes uten at hun selv har noe kontroll over det som skjer. En slik maktbruk oppleves

overkjørende og negativ. En annen ungdom gir uttrykk for en lignende forståelse av makt som noe negativt. På spørsmål om hva han tenker om makt i relasjonen med diakonen, svarer han:

Nei. Det har ikke vært noe makt inn i bildet mellom hun og meg, nei. (...) Nei, jeg vet ikke. Makt mellom meg og Stine, så føler jeg ikke... det blir bare feil. Jeg vil ikke beskrive de samtalene vi har hatt med makt. Det vil jeg absolutt ikke. (U2)

I likhet med de andre, gir han uttrykk for at det oppleves trygt å samtale med diakonen. Han tenker at de er på lik linje, at de er venner. Kanskje er det derfor han synes det blir helt feil å snakke om makt i relasjonen.

Den samme sterke tryggheten kommer til uttrykk hos ungdom 1:

Det er jo ingen grenser her inne for hva man kan si og sånn. Det er jo som å sitte hjemme i stua til noen, liksom, og kose seg. (U1)

Ungdommen opplever at det ikke er noen grenser for hva hun kan fortelle diakonen. Den profesjonelle samtalen sammenlignes med å sitte hjemme i stua til noen og kose seg. En slik innstilling hos ungdommen gir diakonen stor tillitsmakt. Når relasjonen føles så trygg at ungdommen selv ikke setter grenser, må den profesjonelle trå ekstra varsomt for å ivareta både egne grenser og den andres.

I kontrast til ungdommene, opplever diakonene selv at de har stor makt i relasjonen. De fokuserer på hvordan maktspektet innebærer en balansegang:

Jeg føler at det er en relasjon som er... Bare det at jeg er eldre preger jo den relasjonen. (...) Og det gjør jo noe med makt... det blir jo en maktubalanse nærmest, egentlig, i en relasjon da. (...) så prøver jeg at man skal være i en form for balanse, selv om det kan man jo aldri oppnå, bare ved at jeg er voksen og de er ungdom så er man jo egentlig i ubalanse. På en helt naturlig måte, uten at det er et maktforhold som man trenger å misbruke på noen som helst måte. (UD3)

Diakonen mener at makten er en naturlig del av relasjonen, og trekker særlig fram aldersforskjellen som eksempel på dette. En av de andre diakonene har også en opplevelse av hvordan hun kan bruke makten positivt i relasjonen med ungdommen:

Altså jeg ønsker å bruke min makt til å myndiggjøre henne, og det gjør jeg jo gjennom å aktivt anerkjenne henne for den hun er, gi henne positiv respons på at hun tar gode valg for seg selv, at

hun tar seg selv på alvor... (...) Og da jobber jeg for å... hva kan jeg si, anerkjenne ungdommen, samtidig som jeg utfordrer ungdommen. Og der er det en balansegang der makt spiller inn, i forhold til om min respons oppleves god, eller om det å bli utfordret oppleves ubehagelig. (...) Og det er jo et viktig aspekt ved det med myndiggjøring, at min voksenrolle gjør jo at jeg til syvende og sist umyndiggjør ungdommen, dersom jeg mener at ungdommens liv eller helse er i fare. (UD1)

Hun er altså bevisst makten hun besitter, og prøver å bruke den til det beste for ungdommen. Gjennom sin maktposisjon kan hun bidra på viktige måter i ungdommens myndiggjøringsprosess, ved å veilede ungdommen til å ta gode valg for seg selv. Samtidig kan hun med den samme makten umyndiggjøre ungdommen dersom oppfatningen om «hva som er til det beste» krasjer med ungdommens oppfatning. I den profesjonelle rollen hennes ligger både makten til å gjøre ungdommen mer klar over sine valgmuligheter, men også mandatet til å frata ungdommen denne valgmuligheten. Dette paradokset har også en av de andre diakonene kjent på. Han forteller om samtaler med en ungdom hvor den gjensidige tilliten ble brutt da han benyttet seg av meldeplikten:

Så har jeg hatt samtaler med en jente som ønsket å ta livet sitt. Og det var masse tillit i de første to samtalene vi hadde, og den halve tredje samtalen. Men i løpet av halve tredje samtale, så fikk jeg endelig klart å formidle at jeg måtte ringe foreldrene hennes. For jeg var så bekymra for henne. (...) hun fortsatte å komme til samtaler i fem måneder til, men jeg tror ikke hun hadde lyst til å sitte på en eneste av de samtalene. (...) Og det var veldig utfordrende. For jeg ønsket å hjelpe henne, men hun ønsket ikke å få hjelp av meg. For hun var så sinna på meg. (UD3)

Relasjonen begynte med mye åpenhet, og ungdommen fikk så stor tillit til diakonen at hun betrodde henne selvmordstanker som foreldrene ikke visste om. Det kom til et punkt da faresignalene ble så alvorlige at diakonen følte seg tvunget til å bryte tilliten ved å varsle ungdommens foreldre. Dette snudde hele relasjonen på hodet. Fra da av bar samtalene deres preg av manglende tillit; ungdommen sluttet å åpne seg, gav uttrykk for at hun ikke ønsket å komme og satte opp en forsvarsmur som stengte diakonen ute fra hennes verden. Tillitsbruddet lot seg ikke reparere, på tross av at samtalene fortsatte i mange måneder etterpå.

Flere av informantene har vært inne på maktaspektet ved å ha kunnskap om den andres liv, og særlig ungdomsdiakonene har kjent på utfordringene ved å forvalte en slik asymmetri:

En annen del ved det maktaspektet kan jo være alle ting vi får vite om livet dems og de tingene de absolutt ikke får vite om livet vårt. (...) Ja, jeg kan være personlig, sånn som jeg forteller jo at jeg har barn, og at jeg er gift (...) Og de vet at jeg ikke har lappen, og at vi ler av det, fordi jeg snart er 30 år. (...) For jeg bruker jo meg i den jobben jeg har, så noe av meg føler jeg at jeg må vise de, som ikke bare handler om samtalen. (UD3)

Det at ungdomsdiakonen forteller ungdommene om deler av sitt privatliv bidrar til å menneskeliggjøre henne og utjevner noe av asymmetrien i kunnskapsforholdet mellom henne og ungdommen.

Felles for ungdommene var altså en opplevelse av at makten enten ikke er til stede eller at den er jevnt fordelt i forholdet mellom dem selv og diakonen. I den grad de opplevde at diakonen har makt, handlet det om makten til å melde ifra dersom ungdommene fortalte noe alvorlig. Ungdommene mente at de selv har makt til å velge hva de vil si, samtidig som de er så trygge i relasjonen at de føler de kan fortelle diakonen alt.

Diakonene på sin side opplever at de har mye makt i relasjonen, og at dette er ujevnt fordelt mellom dem og ungdommen. Denne maktubalansen handler både om aldersforskjell, forskjellige roller, forskjell i kunnskap om hverandres liv, og forskjell i myndighet til å handle på vegne av den andre. Diakonene har mye tillitsmakt og kunnskapsmakt, og har opplevd utfordringer i forhold til å forvalte denne til det beste for ungdommen.

4.3.1.1. *En myndiggjørende maktbruk*

Som den ene diakonen var inne på ovenfor, kan makten i den profesjonelle relasjonen brukes på både en myndiggjørende og umyndiggjørende måte. I sitatet under forteller en ungdom at han og diakonen kom inn på et tema i samtalen som han synes er veldig ubehagelig å snakke om:

Jo, jeg snakka litt om moren min, at jeg og mamma ikke har så bra forhold. (...) jeg fikk liksom sånn bråstopp, fordi at jeg hater å snakke om det egentlig. (...) Og da var det sånn, da sa han at «Ja, jeg ser på deg at du ikke er sånn helt gira på å snakke om det, stemmer det?», også «Ja, det stemmer». Også «Men om du vil så kan vi godt snakke om det, og jeg skjønner hvis du ikke har lyst til det, men jeg kan prøve å hjelpe deg hvis du vil snakke om det». Også sier jeg bare «Ja, det kan vi godt». Også «Vi trenger ikke ta det nå, men vi kan ta det neste gang vi møtes». Og det er sånn «Ja». For da er jeg liksom forberedt på hva jeg skal snakke om. Nå skal jeg snakke om mora mi, og da vet jeg det liksom. (...) Og da ble det liksom løst opp igjen. (U4)

I dette tilfellet opplevde ungdommen å få en «bråstopp» i samtalen fordi han synes temaet er så vanskelig å snakke om. Selv om han sa ja da diakonen foreslo at de skulle snakke om det likevel, ble også de nonverbale behovene hans anerkjent og tatt på alvor. Kanskje sa ungdommen «ja» bare fordi han ikke følte at han kunne si nei? Dermed fikk han mulighet til å ta det i eget tempo gjennom å få tid til å forberede seg til de skulle ta det opp i neste samtale.

4.3.2. Umyndiggjøring og fravær av gjensidighet

Flere av ungdommene gav eksempler på hvordan de har opplevd *mangel* på gjensidighet og myndiggjøring i hjelpeapparatet. De beskrev relasjonen med diakonen som en kontrast til andre profesjonelle de har møtt, blant annet gjennom barne- og ungdomspsykiatrien (BUP).

På spørsmål om hun kan beskrive noen forskjeller mellom samtaler med BUP og det diakonale tilbudet, forteller den ene ungdommen om det hun opplevde som en hemmende og umyndiggjørende maktbruk:

På BUP følte jeg meg innestengt, at de tvang meg til å snakke om ting jeg ikke ville snakke om. Og at de bare tok opp det negative med livet, og liksom det negative som har skjedd. (...) Mens her er det litt mer sånn, jeg føler meg på en måte fri til å snakke og... jeg synes det er mye morsommere å snakke nå og vil snakke. Så nå føler jeg jeg kan bestemme litt mer selv da. (U3)

Ungdommen opplevde at de hun snakket med på BUP hadde et ensidig fokus på det negative i livet hennes, og at de presset henne til å snakke om temaer som hun ikke ville snakke om. I det ungdomsdiakonale tilbudet føler hun at hun kan bestemme mer selv, at hennes bidrag gis autoritet og tillit. Dermed åpner hun seg og blir mer tillitsfull tilbake.

Videre forteller hun om hvordan mangelen på respons hos en terapeut hindret deres muligheter for å skape en gjensidig relasjon hvor hun kunne føle seg fri nok til å dele det hun hadde på hjertet:

Det følte liksom som jeg satt og snakket med en person som bare ville... bare for å gjøre jobben sin liksom, fikk ikke noe personlig kontakt med han eller no. Det var liksom bare som han måtte det. (U3)

Hun fikk ikke følelsen av at den profesjonelle snakket med henne fordi han *ville* snakke med henne, men fordi han *måtte*. Han gav ikke noe av seg selv, og dermed ble det heller ikke fristende for henne å gi noe tilbake. Hans tilsynelatende uinteresserte og upersonlige holdning begrenset mulighetene for å skape en gjensidig relasjon og en god dialog. Samtidig førte det også til at ungdommen lukket seg og ble mindre mottakelig for å ta i mot hjelpen han kanskje kunne gi.

En annen ungdom bemerker at han setter pris på at diakonen virker interessert i den han er, ikke bare de problemene han har:

Og jeg prater ganske mye, så med en gang vi kommer i prat så vil jeg liksom prate om alt, og han hører liksom på og spør meg spørsmål om fritiden min og... Men BUP er sånn «Jaja, det kan vi snakke om etterpå». (U4)

Ungdommen får lov til å vise flere sider av seg selv hos diakonen, og unngår å reduseres til en ren «brukerrolle». Videre forteller han om andre forskjeller mellom erfaringene fra BUP og med ungdomsdiakonen:

Jeg slutta hos BUP fordi det er bare... ikke noe bra. Fordi det jeg føler med dette tilbudet er at de snakker mye mer åpent med deg, og du er med på å løse problemene. På BUP følger de sånn mal føler man, når man sitter der, så jeg føler at de bare følger mal, at sånn er det, alle får de samme spørsmålene. (U4)

Ungdommen beskriver den passiviserende rollen han fikk hos BUP ved å bli behandlet som en i rekken, som alle andre. I relasjonen til diakonen får han i større grad være med på å løse problemene, hans medvirkning blir oppmuntret og anerkjent. Dermed føler han seg mer som et aktivt subjekt, en likeverdig deltaker. På spørsmål om han opplever at det er en forskjell mellom han selv og ungdomsdiakonen i relasjonen, svarer han:

Jeg føler jo selvfølgelig at jeg snakker jo med han for å få liksom... Det er jo han som skal spørre meg spørsmål og sånn. Men det er helt greit. Men vi er mye mer på lik linje enn det jeg var hos BUP, for da var jeg «der nede» også var de «der oppe». (U4)

Både hos de profesjonelle han har møtt i BUP og hos ungdomsdiakonen, har han stått i forhold med en asymmetrisk struktur. Den store forskjellen er imidlertid at han i den ene

relasjonen føler seg mer på «lik linje» med den profesjonelle og i den andre relasjonen føler seg «der nede» i forhold til den profesjonelle som er «der oppe».

Felles for ungdommene som hadde tidligere erfaringer med hjelpeapparatet, og i disse tilfellene særlig BUP, var opplevelser av å bli umyndiggjort og å møte en profesjonell distanse som gav lite rom for gjensidighet. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom opplevelsen av tvang og følelsen av å bli redusert til det som bare var negativt og vanskelig, uten at den profesjonelle viste interesse for andre deler av ungdommenes liv eller ungdommen som person. Det kommer også til uttrykk gjennom ungdommenes opplevelse av å bli passivisert og av at deres bidrag, kunnskap og behov ikke ble tatt på alvor.

4.3.3. Humor som befriende virkemiddel

Humor, latter og den uhøytidelige tonen mellom ungdom og ungdomsdiakon, ble særlig trukket fram av ungdommene som en frigjørende faktor i samtalen. En av ungdommene beskriver samtalene med diakonen slik:

(...) så kan vi sitte og le litt av det og... det er ikke bare alvor da. Vi sitter jo og ler veldig mye og har det kjempegøy og sånn. Ja, det er veldig hyggelig. Jeg tror at det å ha det gøy og kose seg har ganske mye å si da, for hva som blir sagt og. Tror nok at hvis det hadde vært veldig dyster stemning og sånn, så hadde det blitt veldig mye mer negativt syn på ting da, og jeg hadde kanskje vært enda mindre villig til å gi meg og si at greit, kanskje jeg kan forandre meg. (U1)

Ungdommen opplever at det å ha det gøy sammen med diakonen øker hennes velvilje og positive innstilling. De humoristiske innslagene tilbyr pustepauser fra alvorret, og bidrar dermed til å gjøre det tunge lettere å snakke om.

En annen av ungdommene forteller om hvordan denne vekslingen mellom humor og alvor er viktig:

(...) når jeg er hos BUP så er det bare negativ stemning uansett. Og her, hun kan jo smile og le og tulle. På BUP var de jo bønn seriøse, aldri et smil». (U4)

«Den negative stemningen» er noe flere av ungdommene beskriver som hemmende i møte med profesjonelle. Som kontrast til dette, kommer den ene ungdommen med et eksempel på den uhøytidelige og fleipete tonen mellom han og diakonen:

For eksempel hvis jeg sier at jeg stod på snowboard, så sier han «Ja, jeg prøvde snowboard, jeg sugde skikkelig» og så begynner jeg å le også blir det bare god stemning. (U4)

Alle ungdommene påpekte hvordan det å kunne le og ha det gøy sammen med ungdomsdiakonen er befriende, særlig i samtaler som ofte dreier seg om alvor. Det motvirker den negative stemningen som flere av dem har opplevd at andre profesjonelle samtaler har vært preget av. Latter og humor bidrar til å styrke tilliten ved at de slapper mer av og dermed synes det blir lettere å åpne seg.

4.3.4. Samarbeid som setter fri

En av ungdommene forteller hva som har skjedd i løpet av samtale med ungdomsdiakonen:

Jeg har jo blitt mer selvstendig og åpen og... Ja, blitt en annen person. Føler jeg. Etter samtale. (...) Jeg tror ikke jeg hadde klart å leve det livet jeg hadde før (...) Fordi det har liksom gnagd inni meg i fem år. Så det var bare deilig å slippe det løs. Og si bare: Ferdig. Nå orker jeg ikke mer, eller nå slipper jeg det. Nå kan jeg tenke på utdanning og nyte livet istedenfor. (U2)

Det kommer frem at hun i mange år har båret på en vond hemmelighet. Gjennom endelig å snakke om det hun har opplevd, fikk hun hjelp til å «slippe det løs». Det vonde mistet jerngrepet som hun hadde vært fanget i. Ved å ta et oppgjør med det som hadde hendt kunne hun dermed begynne å se framover isteden. Det var mange tunge tak å ta i den prosessen, og samarbeidet dem i mellom var en viktig drivkraft:

Det som skjedde var liksom noe som ble tatt fra meg, og hun kom liksom med råd da, hvordan komme over det. Og ja, jeg har jo fulgt det etterpå. Altså jeg har liksom ikke sittet med døde ører for meg selv da, men jeg sitter jo der for å prøve å få eventuelt veiledning. Og det føler jeg at jeg har fått. (...) Men hun har vært liksom et spark bak i rumpa og kommet over det jeg ville; å politianmelde det. (U2)

Da ungdommen begynte med samtaler hadde hun ikke fortalt om det som skjedde til noen voksne. I løpet av samtale med diakonen tok hun selv valget om å levere en politianmeldelse. Som hun sier har hun ikke sittet med «døde ører» i samtale, hun har aktivt

bidratt til at veiledningen har hjulpet henne å komme videre. Hadde det ikke vært for hennes egeninnsats, hadde ikke utfallet av veiledningssamtalene med diakonene blitt slik det ble.

En annen av ungdommene forteller også om en frigjørende prosess han har vært gjennom sammen med diakonen. Han snakker om det i «vi»-form, at dette er noe de har kommet frem til sammen:

Og da har du en voksen venn da, men som på en måte takler situasjonen og er der som en venninne. Hun har hjulpet meg veldig med å komme gjennom det. Det å tilgi pappa da. Fordi vi har funnet ut at pappa kommer aldri til å si unnskyld, men han har hatt det så vanskelig at han har fått sin straff. Og det har på en måte hun fått meg til å innse da. At «Da skjer det kanskje ikke da. Du får kanskje aldri den unnskyldningen. Men da må du lære deg å gå videre». (...) Og det å vite at noen faktisk har satt seg inn i din situasjon så grundig da, det er liksom «Shit, det er noen som bryr seg om meg, på en måte». (U1)

Ungdommen forteller om en lang og vanskelig prosess med å takle et utfordrende farsforhold. Særlig vanskelig har det vært å innse at faren aldri kommer til å be om unnskyldning for det som har skjedd. Valget om å tilgi, reise seg opp og gå videre ligger hos han. I denne prosessen har ungdomsdiakonen vært en stor støtte, en som setter seg inn i situasjonen hans og er der som både en venninne og en voksen. Ungdommen opplever å bety noe fordi han merker at «Shit, det er noen som bryr seg om meg, på en måte».

En av de andre ungdommene forteller om at hun fikk hjelp til å håndtere en vanskelig skolesituasjon. Hun opplevde at læreren behandlet henne dårligere enn de andre elevene, og at konflikten mellom dem gikk ut over både trivsel og konsentrasjon:

Men jeg følte ikke at hun respekterte meg så veldig, og da respekterte ikke jeg henne som lærer, for hun sa veldig dumme ting til meg, sånn der «Dropp ut av skolen hvis du ikke klarer å skrive mer» og sånn. Og da fikk jo jeg null respekt og da var det jo bare, da var det jo pur faen hele halvåret. Også når jeg sa det til Thomas så ble han litt, han bare «Ja, jeg skjønner hvorfor du er sur», men på BUP var det sånn «Ja, det er nok du som er grunnen til det problemet her». Men det trenger jo ikke være det. Selv om hun er utdanna lærer, så betyr jo ikke det at hun er kjempeflink for det. Han fikk meg liksom til å si fra til noen andre lærere da, øverst, så da gikk jeg og sa fra også fikk jeg bytta lærer da, jeg har bytta til en annen klasse, og da gratulerte han meg og da ble jeg sånn «Hmm, fett». (U4)

Ungdommen opplevde at diakonen tok hennes perspektiv og anerkjente hennes opplevelse av situasjonen. Gjennom å møte noen som trodde på henne, fikk hun mot til å si ifra. Den praktiske konsekvensen ble at skolens ledelse også tok henne på alvor, slik at hun kunne bytte klasse.

Funnene som er beskrevet over, viser at samarbeidet med diakonene fungerte som en frigjørende kraft i ungdommenes liv. De møtte noen som trodde på dem, som bevisstgjorde dem på mulighetene og valgene de hadde, og som var villige til å gå ved siden av dem i utfordrende prosesser. Samtalene bidro til at ungdommene fikk større innsikt i egen livssituasjon og videre våget å gjøre noe med den, og hadde på den måten en myndiggjørende effekt.

4.3.5. Oppsummering av funn på myndiggjøring

Funnene viser at myndiggjøring i den ungdomsdiakonale samtalepraksisen innebærer prosesser på flere nivåer. Det ene nivået er det som skjer i selve samtalene eller relasjonene mellom ungdom og ungdomsdiakon. Her står maktaspektet sentralt. Ungdommene opplever at diakonen ikke har makt over dem eller at de begge har like mye makt. De har stor tillit til diakonen og føler seg likestilt, og de har få eller ingen grenser for hva de betror diakonen med. De forbinder generelt makt med noe negativt, blant annet fordi de har tidligere erfaringer med umyndiggjørende maktbruk fra voksne.

Ungdomsdiakonene opplever på sin side å ha mye makt som de forsøker å forvalte på en myndiggjørende måte, blant annet ved å gi ungdommene ekspertrollen i sitt eget liv, og å ta behovene og synspunktene deres på alvor. Relasjonen oppleves dermed som mindre asymmetrisk enn det ungdommene har erfaring med fra BUP.

Et viktig trekk ved relasjonene til ungdomsdiakonene er den befriende bruken av humor som fungerer som et motmiddel til den negative stemningen ungdommene har opplevd hos andre profesjonelle. Det kommer også frem at samarbeidet dem i mellom og opplevelsen av et felles «vi» er sentralt i myndiggjøringsprosessene så vel som i gjensidigheten. En måte dette samarbeidet kommer til uttrykk på er at ungdommene selv er deltakere, tar initiativ og har innflytelse over beslutningsprosessene som angår dem.

Det andre nivået er de endringsprosessene som skjer i ungdommenes liv som følge av samtalene og relasjonen med diakonen. Ungdommene føler at de blir sett og hørt av diakonene, og at diakonene bryr seg om dem og tar dem på alvor. Dette har ført til at noen av dem har tatt store grep i eget liv, og kommet seg videre i situasjoner som virket fastlåste.

5. Diskusjon av funn i lys av teorien

Intervjuene med ungdommer og ungdomsdiakoner har gitt innsikt i hvordan de fra hver sin kant opplever og erfarer prosesser i relasjonen knyttet til gjensidighet og myndiggjøring. Målet for analysen har vært å oppnå en mer praksisnær forståelse av hva gjensidighet og myndiggjøring innebærer. Særlig har det vært et mål å undersøke dette gjennom ungdommenes blikk i et brukerperspektiv, fordi teorier ofte utvikles fra den andre siden.

I analysen benyttet jeg kategorier fra materialet til å belyse problemstillingens to første delspørsmål. Det å kategorisere informantenes opplevelser av gjensidighet og myndiggjøring hver for seg, innebærer å trekke noen kunstige skillelinjer og blir dermed en forenkling av virkeligheten. Derfor vil jeg i denne delen fokusere mer på sammenhenger mellom dem, og gjennom dette belyse det tredje delspørsmålet. I dialog med teoretiske perspektiver fra oppgavens del to, drøftes funnene her på et mer overordnet nivå. Dette gir et samlet grunnlag for å svare på avhandlingens hovedspørsmål: *Hva innebærer gjensidighet og myndiggjøring i profesjonelle ungdomsdiakonale relasjoner?*

5.1. Et myndiggjørende møte: Å være *Du* og ikke *Det*

Felles for de ungdomsdiakonale relasjonene jeg studerte, var at de hadde et nært og personlig preg. Opplevelsen av å bli anerkjent som et helhetlig menneske av diakonen ble trukket fram hos flere av ungdommene. Diakonene viste også en stor villighet til å gi av seg selv utover det som krevdes i den profesjonelle rollen. Den ene ungdommen fortalte blant annet at i samtalene med diakonen «så vil jeg liksom prate om alt, og han hører liksom på og spør meg spørsmål om fritiden min og... Men BUP er sånn «Jaja, det kan vi snakke om etterpå». Ungdomsdiakonene tillot slike «avsporinger» og omveier, og gav uttrykk for å være oppriktig interesserte i den personen ungdommen *er*. Dette samsvarer med måten Nytingnes & Skjerve (2006, s. 205) beskriver viktigheten av å bli møtt som et helt menneske, gjennom for eksempel å erfare at den andre uttrykker interesse for sider ved brukeren som ikke handler om sykdommen eller problemene.

Sagt med Martin Bubers ord, virker det fremtredende at ungdommene opplever å bli møtt som *Du*, og ikke *Det*, i relasjonene til ungdomsdiakonene. Dette henger sammen med at de anerkjennes som likeverdige subjekter; de er noen det er verdt å lytte til, noen som vekker nysgjerrighet og interesse. De opplever å bli anerkjent som *hele seg*, istedenfor å bli definert og redusert inn i bestemte kategorier. Samtidig gir ikke diakonen uttrykk for å ha «forstått»

hvem ungdommen er. I tråd med Seikkula og Arnkil (2013, s. 96), innebærer anerkjennelsen av den andre også å akseptere at den andre er en som aldri kan forstås fullt ut, fordi hvert menneske er mer enn man kan fatte.

Flere av ungdommene har opplevd krenkende og grenseoverskridende atferd hos andre, og noen av dem har også dårlige erfaringer med umyndiggjørende maktbruk fra profesjonelle i hjelpeapparatet. Erfaringene deres fra BUP bærer preg av å føle seg redusert til et *Det* i møte med profesjonelle som i utgangspunktet skulle hatt en hjelpefunksjon. Den personlige profesjonaliteten som kommer til uttrykk i relasjonen til diakonen, er en kontrast til upersonlige møter med profesjonelle i BUP. En ungdom sier det slik: «Fordi de andre har vært så kalde, sånn ikke introdusert seg selv (...) Virker ikke så interessert på en måte...».

Informantenes beretninger om myndiggjøringsprosesser peker på at relasjonen mellom dem er en sentral del av prosessen. Når ungdommene blir møtt som *Du*, trer de også tydeligere fram for seg selv. Opplevelsen av hvem de er og hva de kan, formes i kontinuerlig dialog med omgivelsene. I den ene ungdommens forklaring på hvorfor hun til slutt valgte å anmelde et forhold, var responsen hun hadde møtt hos diakonen og etter hvert de andre hun fortalte det til, avgjørende. Ved å tydeligere se sin egenverdi gjennom de andres blikk forstod hun også at det som var blitt gjort mot henne var galt. Når Skau (2013, s. 33) sier at myndiggjøring handler om en personlig modnings- og utviklingsprosess, blir dette i lys av materialet en underkjennelse av relasjonenes betydning. Som Bøe (2013, s. 97) påpeker, gir det liten mening å spørre hva mennesket er *i seg selv*, som om det kan avskjæres fra uløselige bånd til omverden og andre. Man blir med andre ord ikke myndiggjort i eget liv uavhengig av andre mennesker; myndiggjøring er også en sosial prosess. Den dialogfilosofiske tradisjonen som Buber representerer, understreker også dette og er mer i samsvar med mine funn. Det Jeg'et som møtes som *Du*, er et annet enn Jeg'et i møte med *Det* (Buber, 2003, s. 3).

5.2. «Like a friend yet not like a friend»

Gjennom intervjuene oppdaget jeg at informantene uttrykte en svært ulik opplevelse av vennskap i relasjonen seg i mellom. Alle tok selv opp vennskapstematikken på eget initiativ. Ungdommene fremhevet relasjonens vennskapelige trekk og diakonens rolle som venn, mens diakonene på sin side understreket at det *ikke* handlet om vennskap, men derimot om en profesjonell relasjon.

Ungdomsdiakonenes forståelse av vennskap i forhold til ungdommene, har likhetstrekk med en gjensidighetsforståelse som Kolm (2008) opererer med i begrepet *reciprocity*. Det

handler om en form for likestilling i relasjonen, at man behandler hverandre likt eller er den samme for hverandre. Diakonene opplever rollene som profesjonell og venn som motsetningsfylt, fordi en profesjonell relasjon er asymmetrisk mens vennskap er gjensidig. I kraft av sine roller som profesjonell og ungdom kan de ikke behandle hverandre likt. Dette kommer til uttrykk når den ene diakonen sier: «Og det er derfor jeg tenker at vi ikke er gjensidige som sådan. Fordi hun kan komme og skjelle meg ut, jeg kommer ikke til å skjelle henne ut».

Ungdommene gav imidlertid uttrykk for en gjensidighetsforståelse i vennskapet som er mer lik det Josselson (1996, s. 148) kaller *mutuality*. De er ikke så opptatt av at vennskapet med diakonene skal bære preg av balanse og likestilling. Tvert om virker de fullt klar over at diakonen er en profesjonell fagperson. I tillegg beskriver de trekk ved vennskap med jevnaldrende som også inneholder ubalanse, for eksempel at den ene personen ofte «lytter litt mer enn den andre». I beskrivelsene av diakonen som venn legger de mer vekt på et felles *vi* hvor begge parter bidrar til, deltar i og mottar fra relasjonen, men på ulike måter. Trygghet, tillit og fortrolighet er sentralt, og flere av dem nevner at «det går an å snakke med han om alt, liksom».

Den ulike opplevelsen og forståelsen av vennskap i relasjonen mellom ungdommene og ungdomsdiakonene, kan illustreres med begrepet «Like a friend yet not like a friend» (Cotterell, 2007, s. 247). For ungdommene er diakonen «like a friend». Det er en de opplever sterk samhørighet med, en de har stor tillit til, en de kan le med, gråte med og snakke med alt om, en de føler seg trygg hos, en de har blitt knyttet til. Diakonen har stått sammen med dem når det stormet, heiet på dem når de prøver seg fram, tilbudt en vinge de kan gjemme seg under når de trenger ly.

Diakonenes opplevelse av vennskapet er derimot «yet not like a friend». De er opptatt av å ikke overskride grenser for profesjonsrollen, og å skape falske forventninger hos ungdommen. De kan ikke være venner med ungdommen fordi de ikke er «på lik linje sånn». Relasjonen er for asymmetrisk til at de vil kalle det et vennskap, fordi «vennskap er gjensidig».

5.3. En gjensidig relasjon på asymmetriske premisser?

De ungdomsdiakonale relasjonene i studien kjennetegnes av en klar rollefordeling. Det er ungdommenes behov som står i sentrum, og den profesjonelle diakonen er der for å hjelpe, veilede og gå sammen med. De bytter ikke på rollene som veileder eller medvandrer i

hverandres liv. Dette kommer til uttrykk når en av diakonene sier at ungdommen «vil aldri være en hjelper for meg». Denne ensidige framstillingen kan imidlertid problematiseres. Gjennom intervjuene fortalte flere av diakonene om situasjoner hvor ungdommens atferd påvirker og preger dem. Om ungdommen aldri vil være en «hjelper» for diakonene i den forstand de er det for ungdommen, så formes de like fullt av samspillet. Buber (2003, s. 14) påpeker denne gjensidigheten i alle asymmetriske forhold når han sier at «Våre elever former oss, våre verker bygger oss opp. (...) Hvorledes oppdras vi ikke av barn, av dyr!».

Gjensidighetsdiskursen i diakonien de senere år har hatt som intensjon å representere et motstykke til asymmetriske maktforhold og paternalisme, slik blant andre Adams (2011, s. 42) og Jordheim (2009a) bemerker. Målet er å tydeliggjøre at vi alle kan være den som bærer eller den som blir båret, og å viske ut det sterke skillet mellom «oss» og «dem» (Jordheim, 2009a, s. 14). Samtidig er diakonien på vei til å bli stadig mer profesjonalisert og spesialisert, noe det ungdomsdiakonale tilbudet jeg har studert er et eksempel på. Rollefordelingen mellom den som søker hjelp og den som tilbyr hjelp, virker med andre ord ikke i ferd med å jevnes ut, men heller i motsatt retning.

Studien har aktualisert behovet for en tydeligere forståelse av hva gjensidighet skal innebære innenfor disse asymmetriske rammene av spesialisert diakoni. Alle diakonene jeg intervjuet opplevde det som vanskelig å definere gjensidighetsbegrepet i lys av sine erfaringer med praksisfeltet. Den gjensidige avhengigheten mellom mennesker som trekkes fram i både Plan for diakoni (Kirkerådet, 2008, s. 16), og i retningslinjene for yrkesgrupper innen sosialt arbeid (FO, 2010, s. 3), er lite synlig i den praktiske, profesjonaliserte ungdomsdiakonien.

5.4. «Shit, det er noen som bryr seg om meg»: Om tillit og makt

Det kom fram gjennom analysen at også informantenes opplevelse av makt i relasjonen er ulik, og avhenger av hvilken rolle informanten har, på en tilsvarende måte som beskrevet for vennskap. Felles for ungdommene var en opplevelse av at makt enten ikke er til stede eller er jevnt fordelt. Motsatt opplevde ungdomsdiakonene at maktaspektet i høyeste grad er reelt og at det er de som forvalter hoveddelen av makten i relasjonen.

Informantenes opplevelser av vennskap og makt kan sees i sammenheng med hverandre i lys av maktteori. Ungdommenes forklaringer av vennskapet ble i stor grad begrunnet med faktorer som opplevelse av likeverd, tillit og trygghet. I et myndiggjøringsperspektiv er det nettopp slike kvaliteter ved relasjonen som gjør den myndiggjørende. I følge Nordstokke (2011, s. 117) handler myndiggjøring om at de som er gjort avmektige skal få økt makt.

Ungdommene uttrykte en opplevelse av at relasjonen med diakonen bar mye større preg av frivillighet og samarbeid enn det de hadde opplevd hos andre profesjonelle. Synlig maktutøvelse i form av tvang, press og undertrykkende praksiser hadde de erfaringer med fra før, både fra hjelpeapparatet og på det personlige plan.

De diakonale relasjonene bærer derimot preg av gjensidighet og tillit i den grad at ungdommene oppfatter det som vennskap. Empirien tyder på at tryggheten de føler hos diakonene, tildekker deres erkjennelse av å være i en sårbar situasjon. Den ene ungdommen understreket at han følte seg «trygg i samtalene, uansett hva». Den andre følte seg så trygg at «det er jo ingen grenser her inne for hva man kan si og sånn». Gjennom å dele sine personlige erfaringer med diakonen, opplever ungdommen en sterk tilknytning:

Så da kommer jo det vennskapet veldig sterkt da, hvert fall når man forteller om sånne historier. Da blir det veldig betydningsfullt. Og du føler deg med en gang veldig knyttet til personen.

I tråd med Josselson (1996, s. 160) blir ungdommene mer knyttet til den andre jo dypere, mer sentralt og viktig det de deler er for dem. Ved å oppleve at samtalene med ungdomsdiakonen er «som å sitte hjemme i stua til noen, liksom, og kose seg», blir relasjonen et sted hvor ungdommens forsvarsverk legges bort. Som Askheim (2012, s. 112) påpeker, kan makten framstå i former som ikke ser ut som makt. I de ungdomsdiakonale relasjonene innehar vennskapet potensialet til å være en slik maktform.

Diakonene var oppmerksomme på at de forvalter stor makt fordi ungdommene viser så mye tillit. Ingen av dem trodde imidlertid at ungdommene opplevde dem som venner, med unntak av en episode hvor den ene diakonen hadde fått en tilbakemelding fra en ungdom som kalte henne en «god venninne». Dette tolket diakonen som at hun hadde overskredet noen viktige grenser i deres relasjon:

Så på en måte er det en veldig hyggelig ting, at en ungdom sier det, for det sier så mye om hvor mye tillit som finnes i den relasjonen. Samtidig så tenker jeg; «Nå har jeg gjort noe dumt. Nå har jeg gått over noen grenser jeg ikke burde».

Materialet peker på en sammenheng mellom ungdommenes opplevelse av den profesjonelle som venn og følgelig deres manglende opplevelse av at den profesjonelle har makt. De ungdommene som også hadde erfaringer fra BUP, beskrev det motsatte som tilfelle der. Ved å føle at de profesjonelle skapte avstand og brukte press, ble ungdommene på vakt og forsøkte å

beskytte seg selv ved å ikke slippe den andre tett innpå. Et lignende tilfelle beskrev den ene diakonen at hun hadde opplevd med en ungdom som ønsket å ta livet sitt, hvor hun brukte sin makt til å melde fra mot ungdommens vilje, og derfor mistet jentas tillit.

Funnene på makt og vennskap i ungdomsdiakonale relasjoner bidrar dermed til å belyse den sårbare situasjonen ungdommene er i, særlig fordi de ikke selv opplever sin situasjon som sårbar. Det tydeliggjør også relasjonens asymmetri ved at ungdom og ungdomsdiakon opplever og tolker relasjonen så forskjellig på dette punktet.

5.5. Når Jeg og Du blir «Vi»: En samarbeidende relasjon

Informantenes opplevelser av samarbeid og et felles «vi», er gjennomgående i deres beskrivelser av relasjonen. Dette er felles for både ungdommene og ungdomsdiakonene. Historiene som illustrerer begge parters aktive deltakelse i samarbeidet, fremtrer i prosesser knyttet til både gjensidighet og myndiggjøring. De beskriver gjentatte ganger hvordan de *sammen* finner ut av ting, får ny innsikt, løser et problem eller diskuterer en sak.

«Vi»-begrepet synliggjør at *relasjonen* spiller en fundamental rolle. Ungdommene opplever gjennom relasjonen til diakonen å bli anerkjent og akseptert som et likeverdig subjekt. De føler seg ikke analysert av den andre, som et objekt, men at de begge i subjekt-subjekt-relasjon samarbeider om å analysere saker som er viktige i ungdommens liv. Et av ungdommenes sitater illustrerer dette:

Så jeg prater, også analyserer Stine etter sin mening, også ber hun meg analysere, også slår vi sammen faktaene på en måte, eller tingene vi har funnet fram til, etterpå.

Dette er det Skjervheim (1996, s. 71) kaller en treleddet relasjon mellom meg, den andre og saken. På den måten er begge deltakere i en felles prosess, uten at den ene blir en gjenstand som den andre «opererer» på. De to står i et gjensidig forhold til hverandre ved at de lar seg påvirke og engasjeres av dette felles tredje; saken. I tråd med Seikkula og Arnkil (2013, s. 97) handler dermed ikke endringsarbeidet om en ensidig prosess hvor diakonen skal «gjøre noe» med ungdommen, men det handler heller om utvikling i fellesskap.

I samarbeidet som de ungdomsdiakonale relasjonene preges av, ligger også paralleller til teorier om brukermedvirkning. Den ene ungdommen sier: «Fordi det jeg føler med dette tilbudet er at de snakker mye mer åpent med deg, og du er med på å løse problemene». Brukermedvirkning inkluderer blant annet å ha myndighet og påvirkningskraft i saker en selv

er berørt av, og å oppleve at den andre har tro på at man som bruker har noe viktig å bidra med (Løken, 2006, s. 188). Som jeg imidlertid var inne på i oppgavens innledningsdel, er den teoretiske begrepsbruken i enkelte tilfeller mer misvisende enn oppklarende.

Brukermedvirkning er et ord som i liten grad dekker ungdommenes egeninnsats slik det kommer til uttrykk i materialet. I de diakonale relasjonene fremstår ikke ungdommen bare som en som «medvirker» i prosessen. Det kan gi inntrykk av at diakonen er hovedpersonen, og at ungdommen spiller en medvirkende birolle. I stedet er det nettopp det gjensidige *samarbeidet* i relasjonen som har kommet tydelig fram gjennom analysen. De ungdomsdiakonale relasjonene kan dermed beskrives som *samarbeidende relasjoner*, slik Karlsson og Borg (2013, s. 142) er inne på. Noe tilsvarende bruker Seikkula og Arnkil (2013, s. 43) begrepet *dialogisk praksis*.

5.6. Gjensidighet og myndiggjøring – både avhengighet og autonomi

Mitt tredje delspørsmål til problemstillingen var følgende: *Hvordan er gjensidighet og myndiggjøring relatert til hverandre i ungdomsdiakonale relasjoner?*

Som diskusjonen så langt viser, er det grunn til å hevde en sterk sammenheng mellom gjensidighet og myndiggjøring i de ungdomsdiakonale relasjonene jeg har studert. Jeg forstår denne sammenhengen som en dynamisk og dialektisk utveksling i relasjonen. Gjensidighet og myndiggjøring er ut fra min forståelse i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre; det ene kan ikke eksistere uten det andre. Den anerkjennende relasjonen mellom ungdom og ungdomsdiakon er et premiss for et gjensidig og myndiggjørende samarbeid. Denne relasjonsforståelsen samsvarer med Schibbyes (2009) teori om dialektisk relasjonsforståelse.

I lys av ungdommenes generelt dårlige erfaringer fra BUP, ser det ut til at en viss gjensidighet i forhold til den profesjonelle er avgjørende for om relasjonen har en myndiggjørende funksjon eller ikke. I situasjoner der ungdommen ikke oppnådde personlig kontakt med den profesjonelle, og hvor det følte som han var der «bare for å gjøre jobben sin», virket dette tilbake på ungdommens atferd ved at hun ikke ønsket å gi noe i retur. Opplevelsen av å være «der nede» i forhold til den profesjonelle i BUP som var «der oppe», gjorde et fruktbart samarbeid vanskelig for ungdommen. Begge tilfellene endte med at ungdommene sluttet å gå der fordi de ikke følte seg møtt av et interessert medmenneske som gav noe av seg selv.

Ved å utjevne noe av asymmetrien i den profesjonelle hjelperelasjonen og å styrke gjensidigheten, skapes det større muligheter for ungdommens myndiggjøringsprosess.

Samtidig bidrar det at ungdommen blir myndiggjort, til større muligheter for reell gjensidighet mellom ungdom og ungdomsdiakon. Det reduserer også faren for usunn avhengighet eller maktovergrep.

Gjensidighet og myndiggjøring virker utfyllende på hverandre ved at balansen mellom avhengighet og autonomi ivaretas. Det handler om å *både* styrke menneskets egenkraft og erkjenne sårbarheten og avhengigheten til andre. Som Nissen (2008, s. 205) bemerker, er målet med hjelperelasjoner at menneskets evne til å ta vare på seg selv skal styrkes *så langt dette er mulig*.

6. Avsluttende kommentarer

Et hovedanliggende med avhandlingen har vært å få fram ungdoms- eller brukerperspektivet i de ungdomsdiakonale relasjonene. Forskning som studerer utsatte grupper har et ansvar for å nyansere og korrigere forenklede versjoner av ulike «sannheter» som er i ferd med å etableres (Falck, 2001, s. 285). Det viste seg at det var svært nyttig å studere relasjonene fra et *både og* perspektiv, fordi ungdommenes opplevelser gav helt annen innsikt enn det som ville kommet av å bare høre ungdomsdiakonenes side av saken.

Både gjensidighets- og myndiggjøringsdiskurser har som formål å løfte fram menneskets subjektrolle og å representere en kritisk motsats til asymmetriske og undertrykkende maktforhold i hjelperelasjoner. Mens myndiggjøring ofte knyttes opp mot det frigjorte, autonome mennesket, understreker det relasjonelle perspektivet i blant annet Bubers dialogfilosofi og diakoniplanen menneskenes gjensidige avhengighet av hverandre.

Diakoniplanen utdyper imidlertid i liten grad hva dette innebærer i diakonal praksis. I takt med en økende profesjonalisering og spesialisering av diakonien og samfunnet generelt, trengs en større tydelighet og avklaring på dette feltet dersom gjensidighet skal fortsette å være blant diakoniens «nøkkelord» (Kirkerådet, 2008, s. 9; LWF, 2008, s. 2). I lys av myndiggjøringsperspektiver er særlig avhengighet og makt en relevant tematikk som bør studeres nærmere.

Et ukritisk fokus på at diakonale relasjoner skal være gjensidige, kan bygge opp under en relasjonell praksis som visker ut skillet mellom *Jeg* og *Du* og dermed overkjører den andres autonomi. En slik praksis står i fare for å binde den andre til seg heller enn å slippe den andre fri. Dersom relasjonen blir så nær at den profesjonelle distansen forsvinner, gis det grobunn for en usunn avhengighet til hjelperen som person. Frykten for en slik grenseoverskridelse i den profesjonelle rollen ble sterkest uttrykt gjennom diakonenes betenkeligheter med vennskap.

Et interessant tilleggfunn i analysen var ungdommenes opplevelse av at humor og latter er en befriende kraft i det profesjonelle møtet. I samtaler som ofte dreier seg om alvorspreget tematikk, tilbyr små glimt av humor en pustepause fra det tunge og gjør tilværelsen mer utholdelig. Ved å dele en felles glede styrkes også gjensidigheten mellom ungdom og ungdomsdiakon. At humor er så lite representert i teorier om profesjonelle hjelperelasjoner er tankevekkende. På dette feltet har funnene fra analysen et viktig og undervurdert budskap som bør undersøkes videre.

6.1. Å gå ved siden av – medvandringsbegrepet som diakoniens veiviser

I intervjuene kom det fram at ungdomsdiakonene forstår seg selv som *medvandrere*. De understreket betydningen av å gå ved siden av ungdommen og å diskutere veivalgene underveis. Selv der det kunne bære galt av sted, valgte de heller å bli med på den nedturen framfor å overstyre den andres liv.

Medvandringsbegrepet kan sees som uttrykk for diakonenes ønske om gjensidighet i relasjonen. Fremfor å gå foran eller bak, velger de å ta følge i den andres tempo.

Samtidig har medvandringsbegrepet relevans for myndiggjøring, fordi det handler om å la den andre være kartleser i eget liv. Det er bare ungdommen selv som kan kjempe egne kamper og peke ut retningen videre.

Som medvandrere går diakonene sammen med ungdommene et lite stykke på veien. Underveis har det blitt knyttet nære bånd, kanskje særlig der diakonene var med på avgjørende veivalg som førte ungdommene ut i nye, åpnere landskap.

7. Litteratur

- Adams, L. (2011). Diakon i internasjonalt arbeid. I S. Dietrich, K. K. Korslien, & K. Nordstokke (Red.), *Diakonen – kall og profesjon* (s. 39-46). Trondheim: Tapir.
- Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid: Floskel, styringsverktøy eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bibelen* (2011), Oslo: Bibelselskapet.
- Buber, M. (2003). *Jeg og Du*. Med et innledende essay av Terje G. Simonsen. Bokklubbens kulturbibliotek. Oslo: De norske bokklubbene.
- Bøe, T. D. (2013). Stemmen og ansiktet: Bakhtin, Levinas og noen etiske refleksjoner omkring psykisk helse. I T. Mesel, & P. Leer-Salvesen (Red.), *Makt og avmakt: Etiske perspektiver på feltet psykisk helse* (s. 93-109). Kristiansand: Portal Akademisk.
- Cotterell, J. (2007). *Social Networks in Youth and Adolescence* (2 utg.). London: Routledge.
- Crawford, E., Wright, M. O., & Masten, A. S. (2006). *Resilience and Spirituality in Youth* (Blandingskompendium, PSY2205, Psychosocial Development). Oslo: Unipub AS.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Falck, S. (2001). Forskningens forhold til svake grupper. I M. Sandbæk (Red.), *Fra mottaker til aktør: Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning* (s. 282-294). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fauske, A-K. (2003). *Mer enn ord: ungdomsdiakoni i praksis*. Oslo: IKO-forlaget.
- (FO) Fellesorganisasjonen for sosionomer, barnevernpedagoger og vernepleiere (2010). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsarbeidere*. Oslo: FO. Hentet 18.03.14 fra:
https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk_2011_lav%281%29.pdf
- Folkehelseinstituttet (2014, 03.01.). Psykiske lidelser hos barn og unge. Hentet 21.04.14 fra
<http://www.fhi.no/artikler/?id=84062>
- Haavet, T. E. (2014, 28.01). Sjelesorg for en ny generasjon. Hentet fra <http://kirke18-30.no/2014/01/sjelesorg-for-en-ny-generasjon/>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2009). *Samhandlingsreformen: Rett behandling – på rett sted – til rett tid*. (St. meld. nr. 47 2008-09). Hentet fra
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-47-2008-2009-.html?id=567201>

- Hesse-Biber, S. N., & Leavy, P. (2011). *The Practice of Qualitative Research* (2 utg.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Jensen, P., & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene: Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Jordheim, K. (2009a). Plan for diakoni i Den norske kirke – en presentasjon. I K. I. Johannessen, K. Jordheim, & K. K. Korslien (Red.), *Diakoni – en kritisk lesebok* (s. 13-27). Trondheim: Tapir.
- Jordheim, K. (2009b). «Barnediakoni» – i lys av trosopplæringsreformen. I K. I. Johannessen, K. Jordheim, & K. K. Korslien (Red.), *Diakoni – en kritisk lesebok* (s. 195-214). Trondheim: Tapir.
- Josselson, R. (1996). *The Space Between Us: Exploring the Dimensions of Human Relationships*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Karlsson, B., & Borg, M. (2013). *Psykisk helsearbeid – Humane og sosiale perspektiver og praksiser*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kirkerådet (2008). *Plan for diakoni i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke.
- Kolbjørnsrud, K. (2006). *Ungdomsdiakoni som fagfelt: i spenningen mellom allmenndanning og forebygging* (Masteroppgave). Diakonhjemmet Høgskole, Oslo.
- Kolm, S-C. (2008). *Reciprocity: An economics of social relations*. Cambridge: University Press.
- Kristoffersen, A. S. (2003). *I brann for tenåringer: en evaluering av Prosjekt ungdomsdiakoni* (Rapport nr. 2). Oslo: Diakonhjemmet Høgskole.
- Kroger, J. (2004). *Identity in Adolescence: The balance between self and other* (3 utg.). London: Routledge.
- LWF (2008). *Message from the LWF Global Consultation on Diakonia* (October 13-17). Addis Ababa, Ethiopia. Hentet fra:
http://www.lutheranworld.info/LWF_Documents/LWF-Diakonia_Consult_Oct08.pdf
- Løken, K. H. (2006). Å lykkes med brukermedvirkning. I A. Almvik, & L. Borge (Red.), *Psykisk helsearbeid i nye sko* (s. 187-200). Bergen: Fagbokforlaget.
- Nissen, J. (2008). *Diakoni og menneskesyn*. Frederiksberg: Aros Forlag.
- Nordstokke, K. (2011). *Liberating Diakonia*. Trondheim: Tapir.
- Nortvedt, P. (2001). Profesjonell omsorg – dyd eller ferdighet? I K. W. Ruyter, & A. J. Vetlesen (Red.), *Omsorgens tvetydighet – egenart, historie og praksis* (s. 41-65). Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Nyttingnes, O., & Skjerve, A-G. (2006). Hvis brukerne fikk bestemme... I A. Almvik, & L. Borge (Red.), *Psykisk helsearbeid i nye sko* (s. 201-220). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rogers, C. (1990). Dialogue with Martin Buber. I H. Kirschenbaum, & V. L. Henderson (Red.), *Carl Rogers: Dialogues – Conversations with Martin Buber, Paul Tillich, B. F. Skinner, Gregory Bateson, Michael Polanyi, Rollo May, and Others.* (s. 43-63). London: Constable.
- Røde Kors (2013). Kampanje: Jeg er ENSOM bryr meg. Hentet 21.04.14 fra <http://www.rodekors.no/ungdom/dette-gjor-vi/kampanjearbeid/kampanjearbeid/>
- Sandbæk, M. (2001). Fra mottaker til aktør; brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning. I M. Sandbæk (Red.), *Fra mottaker til aktør: Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning* (s. 19-30). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Schibbye, A-L. L. (2009). *Relasjoner – Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Seikkula, J., & Arnkil, T. E. (2013). *Åpen dialog i relasjonell praksis – Respekt for annerledeshet i øyeblikket.* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Silverman, D. (2011). *Interpreting Qualitative Data* (4 utg.). London: Sage Publications.
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp – Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays.* Oslo: Aschehoug.
- Snoek, J. E. (2010). *Møtet med «den andre» – Om psykisk helsearbeid i kommunen.* Oslo: Akribe.
- Sundet, R. (2011). Tør vi tro på det pasientene sier? – Om kunnskap og makt i psykisk helsearbeid. I A. J. W. Andersen, & B. E. Karlsson (Red.), *Variasjon og dialog – Perspektiver på psykisk helsearbeid.* (s. 168-171). Oslo: Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3 utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2 utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Vetlesen, A. J. (2001). Omsorg – mellom avhengighet og autonomi. I K. W. Ruyter, & A. J. Vetlesen (Red.), *Omsorgens tvetydighet – egenart, historie og praksis* (s. 27-40). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Von Tetzchner, S. (2001). *Utviklingspsykologi: Barne- og ungdomsalderen.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Williams, F. (2001). Posisjonering av velferdsbrukeren innen forskning: Fra passiv mottaker

til velferdsaktør. I M. Sandbæk (Red.), *Fra mottaker til aktør: Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning* (s. 72-89). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Wormnes, B. (2013). *Behandling som virker: Relasjonens, alliansens og kontekstens betydning*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Individuelt semistrukturert intervju med brukere (ungdom) og ansatte (ungdomsdiakoner) i det ungdomsdiakonale tilbudet.

Fase 1: Rammesetting

Løs, uformell prat (ca 5 min)

Informasjon om intervjuet: Gå gjennom informasjonsskrivet (ca 5 min):

Si litt om tema for samtalen og formål med undersøkelsen

Forklare taushetsplikt, anonymitet, hva informasjonen skal brukes til, båndopptak av intervju

Til diakoner: Minne om at ansatte av hensyn til taushetsplikten må utelate direkte/indirekte identifiserende opplysninger ved eventuell omtale av enkeltbrukere

Tidsramme: Ca 1 time

Spørre om noe er uklart eller om informanten har spørsmål

Signere informasjonsskriv

Starte opptak

Fase 2: Erfaringer

Bakgrunnsdata (ca 5 min):

Til diakoner: Alder, hvor lenge har du jobbet/ vært involvert i tilbudet, tidligere arbeidserfaring/ utdanning, erfaring fra lignende type prosjekter osv.

Til ungdommer: Alder, er du i utdanning/ arbeid e.l., antall samtaler/ møter du har hatt med tilbudet, hvordan/ hvorfor kom du i kontakt med tilbudet, har du annen erfaring med lignende helsetilbud/ samtaletilbud (for eksempel psykolog, helsesøster e.l.) osv.

Overgangsspørsmål (ca 10 min):

Til diakonen: Kan du fortelle litt om hvordan du jobber i tilbudet, mest mulig konkret?

Til ungdommen: Kan du fortelle litt om hvordan kontakten med tilbudet foregår? For eksempel hvor og hvor ofte møtes dere, hva gjør dere når dere møtes, hvem styrer samtalen osv?

Evt oppfølgingsspørsmål med utgangspunkt i informantens egne erfaringer

Praktisk oppgave: Kan du bruke to minutter til å skrive ned stikkord du mener kjennetegner samtaletilbudet, på et blankt ark?

Fase 3: Fokusering med konkrete eksempler fra praksis

NB: Målet er å få frem *refleksjon over praksis*, altså konkrete eksempler på hvordan gjensidighet og myndiggjøring ser ut i praksisfeltet, heller enn abstrakte tanker rundt temaet.

Nøkkelspørsmål (ca 20-30 min):

Spørsmål som omhandler gjensidighet

Til begge:

Hvordan oppleves relasjonen mellom ungdom og diakon?

Kommer begge med personlige tanker og erfaringer som deles med den andre?

Føler du at det er en forskjell på dere to i samtalen? Hvis ja, hva går denne forskjellen ut på? Kom gjerne med et praktisk eksempel.

Til diakonen:

Hva opplever du at er din viktigste oppgave i møte med en ungdom?

Hvordan forstår diakonen sin rolle i samtalen, for eksempel som observatør/ lytter/ aktiv deltaker?

Hvordan tror du ungdommen opplever deg og relasjonen dere i mellom? Blir du først og fremst oppfattet som en venn/ terapeut/ trygg voksen/ likestilt samtalepartner/ omsorgsperson/ forbilde e.l.?

Hvilken betegnelse synes du passer ungdommen/ relasjonen dere imellom?

Hva innebærer det at du har en profesjonell rolle overfor ungdommen?

Hva tenker du om maktforholdet dere i mellom? Er du opptatt av/ bevisst på den eventuelle makten du har overfor den andre?

Alder – hva har aldersforskjellen dere i mellom å si? Er det en fordel for gjensidigheten å være relativt nær ungdommen i alder? Evt fordeler og ulemper?

Hva legger du i begrepet gjensidighet? Hvordan synes du dette begrepet er relevant ift relasjonen mellom deg som ungdomsdiakon, og ungdommen? Hvordan ser det i så fall ut i praksis?

Kan du komme på noen konkrete eksempler hvor gjensidigheten har blitt styrket eller utfordret?

Til ungdommen:

Opplever du at du og diakonen har forskjellige roller i forhold til hverandre?

Hvilken betegnelse synes du passer ungdomsdiakonen du snakker med, best? Er han/ hun først og fremst en venn/ terapeut/ trygg voksen/ likestilt samtalepartner/ omsorgsperson/ forbilde e.l.?

Hvilken betegnelse tror du diakonen ville gitt deg og relasjonen dere i mellom?

Kan du peke på noen forskjeller mellom tilbudet og evt andre lignende helsetilbud/ samtaletilbud du har vært borti?

Hva innebærer det for deg at diakonen er profesjonell? Får dette noen konsekvenser for hvordan dere forholder dere til hverandre?

Hva tenker du om maktforholdet dere i mellom?

Alder – hva har aldersforskjellen dere i mellom å si? Er det en fordel at diakonen er såpass ung? Evt fordeler og ulemper?

Kan du komme på noen konkrete eksempler hvor du opplevde at diakonen møtte deg på en god måte? Hvorfor/ hvordan?

Kan du komme på noen konkrete eksempler hvor noe ikke ble så bra mellom dere? Hvorfor/ hvordan?

Spørsmål som omhandler myndiggjøring

Til diakonen:

Tror du det er en fordel å ha gått gjennom noe av det samme som ungdommene du snakker med, opplever? Hvorfor/ hvorfor ikke?

Hva mener tilbudet med at ungdom er eksperter på eget liv?

Hvorfor er myndiggjøring en av tilbudets kjerneverdier?

Hvordan går du frem helt konkret for å myndiggjøre unge mennesker?

Hva legger du i begrepet myndiggjøring?

Hva tenker du om makt i relasjon til myndiggjøring?

Kan du komme på noen konkrete tilfeller hvor du har opplevd at ungdom har blitt myndiggjort? Hvordan ser i så fall dette ut i praksis? Evt hvordan ser det motsatte ut?

Til ungdommen:

Tenker du at det er en fordel at diakonen har gått gjennom noe av det samme som det du opplever? Hvorfor/ hvorfor ikke?

Opplever du at samtalene med tilbudet påvirker måten man forholder seg til livet på? I så fall hvordan?

Opplever du at diakonen tar deg, dine erfaringer og dine synspunkter på alvor?

Hva har samtalene med tilbudet hatt å si for deg? Kan du se noen forskjell på før og etter du gikk til samtale?

Opplever du at tilbudet har hjulpet deg til å ta mer selvstendige valg? Har du blitt tryggere på deg selv?

Kan du komme på noen konkrete eksempler om noe diakonen gjorde eller sa som har bidratt til å gjøre deg tryggere/ mer selvstendig?

Kan du komme på noen konkrete eksempler om det motsatte?

Hvordan opplever du diakonens autoritet og makt kontra din egen? Gir diakonen råd og veiledning som du synes er verdt å lytte til? I så fall hvorfor/ hvorfor ikke?

Evt oppfølgingsspørsmål med utgangspunkt i informantens svar

Fase 4: Tilbakeblikk

Oppsummering (ca 5 min):

Har jeg forstått deg riktig?

Er det noe du vil legge til?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

«Om gjensidighet og myndiggjøring i et diakonalt samtaletilbud for ungdom»

Bakgrunn og hensikt

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en forskningsstudie hvor formålet er å utforske hva gjensidighet og myndiggjøring innebærer i et diakonalt samtaletilbud for ungdom.

Forskningsstudien inngår i min mastergrad i diakoni ved Det teologiske menighetsfakultetet, og vil bli avsluttet innen 25.05.2015. Grunnen til at jeg spør deg om å delta er fordi du er/ har vært bruker av tilbudet, eller er/ har vært ansatt i tilbudet.

Hva innebærer studien?

Studien innebærer individuelle intervjuer med ungdommer som er/ har vært brukere av samtaletilbudet, og ungdomsdiakoner som jobber i tilbudet. Intervjuene blir tatt opp på bånd og transkribert, og brukes som materiale i min skriftlige masteroppgave.

Hva skjer med informasjonen om deg?

All informasjonen om deg vil bli behandlet uten navn eller andre direkte gjenkjennende opplysninger. En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en separat navneliste med kontaktinformasjon. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i den ferdige oppgaven. Når masteroppgaven er levert og har blitt vurdert av sensor, slettes all informasjon om deg permanent.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke. Det vil ikke påvirke ditt forhold til samtaletilbudet dersom du ikke vil delta i studien eller senere velger å trekke deg. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Jeg har bedt ansatte i tilbudet formidle skrivet til deg, og jeg kjenner derfor ikke din identitet før du eventuelt samtykker til å delta. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på neste side.

**Skulle du ha noen spørsmål til studien kan du gjerne kontakte meg, Liv Hilde, på mail:
livbris@gmail.com**

**eller daglig ansvarlig for prosjektet (min veileder) Kjetil Fretheim, på mail:
kjetil.fretheim@mf.no**

Jeg er villig til å delta i studien

(Signert av informant, dato)

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien

(Signert av forsker, dato)